

İNSAN VE TOPLUM BİLİMLERİ
ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Cilt / Vol: 7, Sayı/Issue: 3, 2018

Sayfa: 1969-1999

Received/Geliş: Accepted/Kabul:
[09-07-2018] – [11-09-2018]

Rus Savaş Uçağının Düşürülmesi İle İlgili Yayınlanan Haberlerde Söylem Ve İdeoloji

Mustafa İNCE

Dr. Öğr. Üyesi, Karabük Üniversitesi, İletişim Fakültesi
Dr, Karabuk University, Faculty of Communication

Orcid ID: 0000-0001-8058-1076

mustafaince@karabuk.edu.tr

Mevlüt Can KOÇAK

Öğr. Gör., Karabük Üniversitesi, Safranbolu Meslek Yüksekokulu
Lec., Karabuk University, Safranbolu Vocational School

Orcid ID: 0000-0002-9496-0541

mevlutcankokak@karabuk.edu.tr

Öz

Çok eskiye dayanan Türkiye-Rusya ilişkileri zaman zaman kesintiye uğramış olsa da bu iki ülke uzun süreli bir iş birliğini arzu etmiştir. Ancak son dönemlerde yaşanan bazı olaylar Türk-Rus ilişkilerinin iyice gerilmesine sebep olmuştur. Önce 22 Haziran 2012'de Türkiye'ye ait bir F-4 uçağının Suriye tarafından düşürülmesi ilişkileri yaralamış, daha sonra ise 24 Kasım 2015'te Rusya'ya ait SU-24 uçağının Türkiye tarafından düşürülmesi iki ülke arasındaki bağları tamamen koparmıştı. Bu olayların ardından her iki ülkede hem siyasi hem de toplumsal anlamda önemli gelişmeler yaşanmış, mikro ve makro düzeyde birtakım kararlar alınmıştı. Alınan kararlara ilişkin siyasal ve toplumsal tepkinin yansımaları ise her iki ülke basınında görmek mümkündür. Bu çalışmanın amacı, Rus SU-24 uçağının Türkiye tarafından düşürülmesiyle ilgili haberlerin; Rus ve Türk ulusal basınında ne şekilde yer aldığını ya da olayı nasıl bir çerçeveye oturttuklarını belirlemeye çalışmaktır. Çalışmada, haber söyleminin kurulmasında habercilerin nasıl bir dil kullandıklarının çözümlenmesi yapılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Rus Uçağı, Haber, İdeoloji, Savaş, Su-24,

Discourse and Ideology in the News about the Downing of the Russian War Plane

Abstract

Turkey-Russia relations dates way back, though occasionally interrupted, these two countries wish to have a long-term cooperation. Russia, constantly getting sanctions and always alienated by western countries, wanted Turkey on their side. However, recent events have caused the Turkey-Russia relations to be tensed up. First, the downing of Turkish F-4 jet by Syria on June 22, 2012 wounded the relations and then in November 24, 2015 downing of the SU-24 aircraft belonging to Russia by Turkey severed the ties completely between the two countries. After these events, important developments in both political and social sense were experienced in both countries and micro and macro level decisions were made. In the press of both countries it was possible to see the reflection of the political and social reaction to the decisions taken. The aim of this study is determining the point of view of the newspapers, their comments about the news of downing the Russian SU-24 jet, how they portrayed it and how it was covered in Russian and Turkish national press. In the study, in the establishment of the news discourse, it has been tried to find out how the journalists use a language at macro and micro level.

Keywords: Russian Aircraft, News, Ideology, War, Su-24

Giriş

İnsanların yakın ve uzak çevrelerinde her gün binlerce olay meydana gelmektedir. Ancak bu olayların hepsinin kitle iletişim araçlarında yer alması ve insanlara aktarılması mümkün değildir. Bu olayların bazıları bireyleri ve içinde yaşadıkları toplumu yakından ilgilendirdiği için kitle iletişim araçları tarafından bir değerlendirmeye tabi tutulur ve haberleştirilir. Fakat bu haberi yapılan olaylar yeri gelir, tam olarak gerçeği yansıtmaz bir başka ifadeyle bu haberler gerçeğin tam kendisidir denemez. Bunlar gerçeğin bir kısmını oluşturabilir.

Ülkeler arasında yaşanan problemlerde de konuyla ilgili her ülkenin yaptığı haberler genellikle birbirinden oldukça farklı ve hatta taban tabana zıt anlamlar yüklenerek oluşturulabilmektedir. Ülkelerin kitle iletişim araçları, olaya 'milli mesele' gözüyle bakarak ve kendi ülkelerinin menfaati söz konusu olduğunu düşünerek, meydana gelen olayları (gerçeklerden) farklı şekillerde haberleştirme yoluna gidebilmektedirler. Yani bir yerde kitle iletişim araçları olayları nesnel olarak aktarmamakta, bu olayları ideolojiye göre yeniden biçimlendirmektedirler ve yeni bir gerçek üretebilmektedirler. Hatta bu yaklaşım zaman zaman aynı ülke içerisindeki iki farklı kitle iletişim aracı tarafından da sergilenebilmektedir.

Kitle iletişim araçları genellikle içinde buldukları ülkenin veya sahip kuruluşların fikirleri ya da ideolojileri doğrultusunda bir genel yayın politikası oluşturmaktadırlar. Bu bağlamda gündeme taşımak istedikleri konunun ya da yayınlacakları haberlerin seçiminde de bu ideolojik yaklaşım belirleyici olmaktadır. Bu (yanlı) yayın politikası bazen kitle iletişim araçlarının kendi özgür tercihi olurken bazen de buna mecbur kalınmaktadır. Her ne kadar bu yaklaşım haberin ve haberciliğin özünü bağdaşmasa da bu ve benzer uygulamalar hemen her dönemde kitle iletişim araçlarında var olmuştur.

İdeolojiler aslında gerçeğin asıl veya çarpıtılmış yansımasıdır. İdeoloji düşünceyi çerçeveleyen, yön veren, yönlendiren fakat aynı zamanda bilgilendiren fikirler ağıdır. İdeoloji insanın tüm yaşam hakkındaki düşüncelerini oluşturan biliş, hissetme ve anlayış yapısıdır. İdeoloji bir yerde fikrin incelenmesidir (Erdoğan ve Alemdar, 2010: 243).

Haberin hammaddesini olaylar oluşturmaktadır. Olayları yapan olgular devamlı gerçekler üzerine kuruludurlar. Genellikle haberler olaylarla özdeş olmadığı ve olmayacağı için haberde gerçek payı değişkendir. 1920'li yıllarda Walter Lipmann bu hassas ilişkiyi ele almıştır. Lipmann'a (1949) göre; haber ile gerçek aynı olmadığı, haberin görevi bir olayı aktarmak olduğunu fakat gerçeğin işlevi ise saklı kalmış olguları gün ışığına çıkararak onların arasındaki bağlantıları kurarak insanoğlunun iletişimine olanak

tanımak için gerçeğin resmini yapabilmektedir. Haberde gerçek payı değişkendir ve bu da her zaman mümkündür. Olaya ait gerçek bütün gerçekliğine değin haber haline getirilemeyebilir (Tokgöz, 1981:53).

Medyanın önemli sorunlarından bir tanesi de gerçek sorundur. Temel bir sorun olan gerçeklik sorunu savaş ortamında veya devletler arasındaki gerilimlerde daha fazla sorun teşkil etmektedir. Medya'ya bakıldığı zaman gerçeklik sorunu çok az tartışılmaktadır. Bunun nedeni ise artık benimsenmiş olduğu varsayılmaktadır (Chomsky, 1993:18-19).

1. İdeoloji

Günümüzde medyanın içerik ve haber üretiminde baskın ideolojiye bir başka ifadeyle iktidarın ideolojisine aykırı bir yaklaşım sergilemesi oldukça güçtür. Dolayısıyla gerçeğe medyanın belirli bir ideolojik çerçevede üretmek sunduğu gerçeklik arasında farklılıklar bulunmaktadır. Bu bağlamda, geçmişten günümüze medyanın, gerçeklerin üretilmesi ve yayınlanması noktasındaki takındığı tavır ve aldığı pozisyonla ideolojik süreçlerin bir parçası olduğu açıktır. Bu şekilde medya haberin üretilmesinin ve aktarılması sürecinde, yaşananın aksine kendi gerçeğini yaratmış, ekonomik ve politik çıkarlarına göre kitlelere aktarmıştır.

İdeoloji kavramı ilk olarak 1976'da Fransız Filozof Destutt de Tracy tarafından, düşüncelerin yanı sıra duyguların çözümlenmesiyle insan doğasını anlamayı olanaklı kılacak yeni bir bilim tasarımı tanımlamak amacıyla kullanılan bir kavramdır. Bu kavram başlangıçta pozitif ve kendini geliştiren içeriğe sahipken; Napolyon'un, toplumsal düzeni tehlikeye sokan yıkıcı bir doktrin olarak ortaya koymasıyla, ideoloji daha sonra kötüyü bir anlam özelliğine dönüşerek politik arenaya kavuşmuştur. Kavram, düşüncelerin biliminden, siyasi yaşamın pratik gerçekliklerinden ayrı ve yanlış olduğu öne sürülen bir düşünceler yapısına gönderme yapacak şekilde değişmiştir (Dursun, 2001: 23).

İdeoloji yakından incelendiğinde aslında bir fikirler dizgesi ya da düşünme yolu olmaktan çok, toplumda etkin bir rol oynayan bir siyasal güç olarak değerlendirilebilir. "Marx'a göre; ideoloji oldukça görünür bir kavramdır. Kuşkusuz her yöneten sınıfın belli bir fikri vardır. Bu yöneten sınıfın görüşlerinin toplum üzerinde tehlikeli görülmemesi önemlidir. İdeoloji burada devreye girer. Yöneten sınıfın fikirlerinin toplumda doğal ve normal görülmesini sağlayan bir araçtır. Tüm bilgiler sınıf temellidir. İçlerinde ait oldukları sınıfın özelliklerini taşırlar ve bu sınıfın çıkarlarının ilerletilmesi için çalışırlar. Marx, alt sınıfın, yani işçi sınıfının kendi toplumsal deneyimlerini, toplumsal ilişkilerini ve dolayısıyla kendilerini, kendilerine ait olmayan fikirler, ekonomik ve aynı zamanda siyasal ve toplumsal

çıklarları, onlardan farklı olan ve etkin biçimde onlara karşı olan bir sınıfın fikirleridir” (Fiske, 1996: 220-221).

Althusser’in bir pratik olarak ideolojik kuramı, Marx’ın yanlış bilinç olarak ideoloji kuramının daha ileri düzeyidir. Ancak Althusser’in kuramı, azınlığın çoğunluk üzerindeki iktidarının baskıcı olmayan araçlarla sürdürülmesinde ideolojinin rolünü vurgular. Avrupalı ikinci kuşak Marksistlerden olan Antonio Gramsci, bu alana yeni bir terim kazandırmıştır, bu da hegemonyadır. Bu kavram çerçevesinde ideolojiyi mücadele olarak düşünebiliriz. Kısaca, hegemonya; çoğunluğun kendisini ikincil konuma koyan sisteme rızasının sürekli biçimde kazanılmasını içerir. Gramsci’nin Marx ve Althusser’den farklı olarak vurguladığı iki öge direnç ve istikrarsızlıktır (Fiske, 1996: 224-225).

“İdeoloji kötü ve önyargı olarak nitelenip, Marksizm öncüsüyle ilişkilendirildiğinde, ideoloji arzu edilmeyen siyasal doktrin yapılır ve ‘ideolojinin olmaması’ ise, arzu edilen, doğru düşünce olarak sunulur. İdeolojinin sonunu ilan eden ve ideolojisizliği, apolitikliği dolaşıma sokan çıkar yapısı, böylece kendi çıkar mantığını, mantıksızlığın varlığını iddia ederek egemen yapar. Aslında, ideolojinin yokluğu olamaz, çünkü ideolojinin yokluğu olmaması demek, düşüncenin yokluğu demektir. Nasıl ki, iletişimin olmaması demek, yokluk, ölüm ve toplumun olmaması demekse, ideolojinin olmaması demek, düşünmenin olmaması demektir” (Erdoğan ve Alemdar, 2010: 243).

İdeolojiler, kişinin içinde yaşadığı sistemde deneyimlerle iç içedir. Onlardan ayrı düşünülemez. “Dolayısıyla, ideoloji; aynı zamanda, kişilerin alışkanlıklarını, zevklerini ve reflekslerini içerir. Bunun bir anlamı da şudur: insanlar bu temsillerin temellerinin bilincinde olmadan yaşarlar” (Erdoğan ve Alemdar, 2010: 244).

Bugün kitle iletişim araçlarının haber üretim süreçlerinde iktidarın ideolojik kodlarından ayrı ve tam manasıyla bağımsız içerik üretmesini beklemek mümkün değildir. Bu bağlamda ideoloji, medyanın olayları haberleştirilmesinde çoğu zaman belirleyici bir güç olmakta ve aynı olay, farklı yayın kuruluşlarından farklı şekillerde tanımlanabilmektedir.

2. Dil ve Söylem (Analizi)

Haber, gazeteciler tarafından yazılmış metinlerdir. Ancak bu metinlerin altında ya da arkasında derin anlamlar içeren çeşitli yapılar / kavramlar bulunabilir. Burada kullanılan kelimeler, sözcükler, sözcüklerin sırası, yeri, sunum şekli gibi pek çok unsur metinlerde alt anlamların oluşmasına sebep olur. Böylece haber yapıları sosyal pratiklere, ideolojilere ve haber yapma

pratiklerine açık olarak bağlantılandırılır. Böylece bir tarz, söylem veya ideolojik yaklaşım ortaya çıkar.

Riffe ve Freitag (1997) ve Yale ve Gilly (1988) Medya içerik (söylem) analizinin kitle iletişim alanında son 20 yıl içinde en hızlı gelişen teknik olduğunu belirtmişlerdir). Medya içerik analizi, iyi kurulmuş bir araştırma yöntemi, içerik analizinin özel bir alt kümesidir (Macnamara, 2005: 1). Söylem analizi, özetle dilin incelenmesi olarak da tanımlanabilir ve sözcüklerin hem cümle içinde hem de ifadenin tamamında aldıkları yere göre anlamlandırılması olarak değerlendirilebilir. Başka bir deyişle, bir sözcüğün, cümlenin veya ifadenin başında, ortasında ya da sonunda yer alması o ifadenin anlamlandırılmasında farklılıklar ortaya çıkarabilir.

“Çelik ve Ekşi (2008), söylem analizini, ifadelerin sözdizimsel ve semantik sınırlarının ötesine gitmeyi ve bu ötede yatan anlam ve içeriği incelemeyi gerektirdiğini belirtmişlerdir. (Dönmez, 2010: 107). “Kim nasıl ve niçin konuşuyor, yazıyor veya nasıl okuyor gibi sorularla başlayan söylem analizi varsayımlardan değil belirsizliklerden hareket etmektedir. Söylem analizi, dili kullanan insanların dille ne yaptıkları sorusuna cevaben, bir söylemdeki linguistik özellikleri inceleyen pragmatik bir yöntemdir (Sözen, 1999). Bu yöntemde analizci ‘anlam’ la ilgilenir ‘Bu durumda bunun anlamı ne?’, ‘Neden bunu söyledi ya da bu durumda aslında kastettiği şey ne?’ şeklindeki iki soru türü üzerinde odaklanır” (Dönmez, 2010: 108).

Söylem kavramı bir yerde, ‘ideoloji’ kavramıyla birlikte gelen, entelektüel yükten serbest olan kültüre ve iktidara ilişkin bir düşünme yolu sağladığı için büyük öneme sahiptir. Ayrıca, ‘ideoloji’ terimini, sürekli ayrıcalık tanınan ekonomik alana yönelik birleşik bir eğilime sahip Marksçı sınıfı, üretim tarzı, yanlış bilinç ve tarihsel materyalizm vb. başvurmaksızın kullanmak güçtür. Dolayısıyla, Foucault’un ayrıntılarıyla açıkladığı gibi, söylem fikri kültüre daha fazla potansiyel özellik sunar (Smith, 2007:171).

Yapısalcılığın popüler olması 1950’li yıllarda Roland Barthes ve Levi-Strauss’un çalışmalarıyla başlamıştır. Yapısalcı yaklaşımlar çok çeşitlidir. Yapısalcı yaklaşımların temelinde sosyal yaşamın o şekilde oluşmasını sağlayan yapılar olduğu görüşüne dayanmaları ortak noktalarıdır. Bir olay veya olguyu anlamak için onun altında yatan yapıya bakmak gerekir düşüncesi egemendir. Yapısalcı yaklaşım özellikle dil ve kültüre ilişkin çalışmalar üzerinde etkili olmuştur. Dilin ve kültürün yapısal sistem olarak nasıl açıklanabileceği ile ilgilenir. Aslında dilsel süreci bir şifreleme olarak değerlendirir (Yaylagül, 2014: 119).

Anlamın kaynağı kendi varlığı veya deneyimi değildir. Anlam kaynağı dili yöneten işaretler, gramerler, zıtlar ve operasyonlardır. Yapısalcılık metninin

okunması aslında bir yerde kültürün okunmasını sağlar. Göstergibilimden geçerek, yapısalcılık, bizi her şeyi 'metinsel olarak görmeye götürür' Yapısalcılık işaretlerin incelemesi olan 'göstergibilim' için temel oluşturur" (Erdoğan ve Alemdar, 2010: 323). Bu çerçevede medyada yer alan haberlerin okuyucular tarafından değerlendirilmesinde dilin özellikleri etkilidir. "Aslında anlam vermenin merkezinde bireyin yer almasından ziyade dilsel yapılar yer almaktadır. Bir yerde diyebiliriz ki dil anlamın merkezinde yer almaktadır. Dilsel sistem bireyin kimliğini belirler (Erdoğan ve Alemdar, 2010: 323).

Göstergibilimin odak noktasında gösterge yer alır. Yani bir yerde merkezidir diyebiliriz. Göstergelerin ve onların çalışma biçimlerinin araştırılmasına göstergibilim olarak adlandırabiliriz. Göstergibilimin çeşitli çalışma alanları vardır. Göstergibilimin üç temel çalışma alanı söz konusudur. Bunlardan bir tanesi göstergenin kendisidir. Bu alan, gösterge çeşitlerinin, bunların çeşitli anlam taşıma yollarının ve göstergeleri kullanan insanları ilişkilendirme biçiminin araştırılmasını oluşturur. Bir diğeri içinde göstergelerin düzenlendiği kodlar ya da sistemlerdir. Bu çalışmalar içinde, toplumun ya da kültürün gereksinimlerini karşılamak için geliştirilen kodları ya da kodların iletilmesi için var olan iletişim kanallarını işletmek için başvurulan yolları ortaya koymaktadır. Üçüncü aşama ise kodlar ve göstergelerin içinde işlediği kültürdür. Bunda ise kültürün kendi varoluşu ve biçimi de bu kodların ve göstergelerin kullanımına bağlıdır (Fiske, 1996: 62).

"İletişimde çoğunlukla ideolojik yorumlar yapılırken mit kullanılır. Eleştirel kültürel incelemeler miti bir kültürün veya alt kültürün, gerçeğin, doğanın bir yanını açıkladığı düşünme şekli veya anlama biçimi olarak ifade etmektedir. Mitoloji anlamları çözmek için gerekli inanç setleridir. İnançlar, genellikle sosyal, ahlaksal ve siyasal değer sistemidir. Bu sistemler kültürel bakımdan inşa edilir. Mitsel işaretler bir yerde 'söylemeksizin anlatan' mesajlardır. Kullanıldıkları kültürün egemen değerleri üzerlerinde taşırlar. Mitler soru sordurmaz ve eleştirel düşünmeyi teşvik etmezler diyebiliriz" (Erdoğan ve Alemdar, 2010: 301).

Kültürel Çalışmalarda ve Anglosakson etkinin görüldüğü ülkelerde gelişen eleştirel yaklaşımlar, ideoloji terim yerine söylem teriminin kullanmaya başladığı görülmeye başlamıştır. Bu yaklaşımların Batı Marksizmine dayanmaları ve bu nedenle ekonomik belirlemcilikten uzak olmalarına ek olarak yapısalcı yaklaşımlarındaki dilin önemine ilişkin görüşlerden etkilenmiş olmaları söylem kavramını öne çıkarmalarına yol açmıştır (Selçuk ve Şeker, 2012: 33)

“İçerik çözümlemesi tekniği haber araştırmaları ile gerçekleşmiştir. (Yurdigil ve Zinderen, 2012: 82). Açıklayıcı ve yorumlayıcı özelliği ile öne çıkan ve yanlı bir okuma olan söylem analizinde haber metninin retorik, imaları, başlık ve hikâyelendirme gibi unsurlarının incelenmesi yoluyla arka planda yatan niyetler ortaya çıkarılmaya çalışılmaktadır. Çünkü iletişim anlam ve dil üzerinde temellenerek şekillendiğinden, etkileme de söylemsel alanda gizlidir (Hall 2002: 106)” (Aktaran, Dönmez, 2010: 108). “Bir anlamda ifadelerin maskesinin düşürülmesinin amaçlandığı söylem analizinde tematik bağlam açısından başlık, giriş, haberin okunuş biçimini etkileyen fotoğraf, kelime ve deyimlerin seçimi, cümlelerin gramatik yapısı üzerinde odaklanılır (Van Dijk, 1988: 29). Baş ve Akturan (2008), söylem analizinin politikadan, ideolojiden, stratejik yönetime ve pazarlamaya kadar uzanan geniş bir konu yelpazesine ilişkin olarak yürütülebildiğinden bahsetmişlerdir. (Dönmez, 2010: 108).

3. Rus Uçağının Düşürülmesiyle İlgili Türk Ve Rus Ulusal Basında Yayımlanan Haberlerin Söylemi / Analizi

Söz konusu olay özetle şu şekilde gerçekleşmiştir: 24 Kasım 2015 tarihinde saat 09:24 sıralarında Rus Hava Kuvvetlerine ait Sukhoi Su-24 tipi bir saldırı uçağı düşürülmüştür. Rus bombardıman uçağının düşürülmesi hadisesi iki ülke tarafından farklı iddialarla kamuoyuna duyurulmuştur. Türkiye’deki yetkili makamlarca yapılan açıklamalarda 24 Kasım 2015 tarihinde saat 09:20’de Hatay’ın Yayladağı bölgesinde milliyeti bilinmeyen bir uçak Türk hava sahasını beş dakika içerisinde on defa uyarılmasına rağmen sınır ihlaline son vermeyince angajman kuralları gereği iki Türk F-16 uçağı tarafından vurulduğu belirtilirken, Rus yetkililer ise iddia ve argümanları reddederek Rus uçağının Türk hava sahasını ihlal etmediğini ve Türkiye sınırının 1 km dışında vurulduğunu belirttiler. Ayrıca Rus pilotlarla hiçbir şekilde telsiz bağlantısı kurulmadığını da iddia ettiler.

3.1. Yöntem

Haberlerin çözümlenmesinde eleştirel söylem analizi yönteminden yararlanılmıştır. Bu çalışmada haberin özünü oluşturan başlıklar ile özet niteliğindeki spotlar ve haberlerin giriş cümleleri olmak üzere atılan tüm manşetler, Rusya ve Türkiye’deki gazetelerin söz konusu olaya ilişkin tutumları, ideolojik bakış açıları ve yapmış oldukları önermeler makro düzeyde gözlemlemek amacıyla analize tematik çözümlemenin yapıldığı bölümlerden başlanmıştır. Ardından yaşanan olayın ne şekilde geliştiğine, olayın arka planında neler olduğu ve haberde yer alan aktörlerin yaşanan olayla ilgili görüş ve düşüncelerinin yer aldığı bölümler incelenmiştir. Ayrıca tematik çözümleme ile görüşlerine başvuru alan kişilerin yorumlarının aktarılabilecek biçimleri de ele alınmıştır. Mikro yapının çözümlenmesiyle

cümlelerin uzunluğu, kısalığı veya edilgen oluşu kullanılan sözcüklerin düz ve yan anlamlı oluşu ile imalar ve ideolojik anlamlar üzerinden çözümlemeye tabi tutulmuştur.

Bu çalışmamızdaki amaç her iki ülkenin ana akım gazetelerinin uçak düşürülmesinden sonra birbirlerine pek çok yergi sözcüğü kullandığı ve bu yönde bir söylem oluşturduğunu kanıtlamaya çalışmaktır.

3.2. Evren Ve Örneklem

Çalışmanın evrenini Rusya ve Türkiye’de yayınlanan ulusal gazeteler oluşturmaktadır. Örneklem olarak; Mevcut AK Parti hükümetinin ideolojisine yakın olarak bilinen Sabah ve Yeni Akit gazeteleri ile AK Parti hükümetine muhalif Sözcü, yine muhalif sol bir gazete olan Cumhuriyet gazetesi ve bu iki gazeteye oranla biraz daha merkezde yer alan Hürriyet gazetesi oluşturmaktadır. Ayrıca, Rus gazetelerinden Rossiyskaya Gazeta, İzvestia, Vedomosti gazeteleri de incelenecektir.

3.3. Sınırlılıkları

Bu çalışma, Rus SU-24 savaş uçağının düşürülmesinin yazılı basındaki sunumuyla sınırlandırılmıştır. Örnek olayın devamındaki tartışmalar ve tepkiler zaman itibari ile uzun süre devam etmiştir. Bu analiz, olayı takip eden üç günlük sürede örnekleme dâhil edilen gazetelerde yer alan söylem açısından değerlendirmeye tabi tutulabilecek haberlerle sınırlı tutulmuştur. Çalışmada, köşe yazıları ve analizler gibi haber dışı yazı türleri ele alınmamıştır. Uçak düşürülmesinin devamında yer alan gelişmeler de aynı şekilde kapsam dışındadır.

3.4. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmayla Rus Su-24 uçağının Türkiye tarafından düşürülmesi ile yaşanan gerilim bağlamında uçağın düşürülmesiyle Türk ve Rus gazetelerinde olayın ne şekilde yer aldığı, özellikle Türkiye’de farklı siyasi ve ideolojik görüşleri temsil ettikleri varsayılan gazetelerin olaya hangi perspektiften baktıkları veya olayı nasıl bir çerçeveye oturttuklarının saptanması amaçlanmıştır. Haberde söylemin kurulmasında nasıl bir dil kullandıklarının makro ve mikro düzeyde çözümlenmesi de çalışmanın amaçları arasındadır.

3.5. Söylem Analizine Konu Olan Gazeteler

Çalışma kapsamında söylem analizi yapılmak üzere; Türkiye’den Hürriyet, Sabah, Cumhuriyet, Yeni Akit ve Sözcü gazeteleri, Rusya’dan ise Rosiyskaya

Gazeta (Devlet Gazetesi), Izvestia ve Vedomosti gazeteleri değerlendirmeye alınmıştır.

3.5.1. Hürriyet Gazetesi

25 Kasım 2015 tarihinde 'En Yüksek Kriz' manşetiyle çıkan Hürriyet gazetesi, uçağın düşürülmesiyle ilgili haberi, manşetin açılımını da yapan şu cümlelerle aktarmıştır: 'Türk F-16'ları, dün saat 09.24'te Yayladağı bölgesinde sınır ihlali yapan iki Rus Su-24 tipi savaş uçağından birini düşürünce Ankara—Moskova hattında büyük gerilim başladı'. Hürriyet gazetesi birinci sayfadaki haberde olayın nasıl yaşandığından söz etmiştir. Fotoğraf için geniş bir alanı kullanan gazetede, Rus su-24 uçağıının düşüş görüntüsüne yer verilmiştir. Uğur Ergan imzalı haberin alt başlıkları ise 'paraşütle inerken vurduk' ve 'uluslararası hakkımız' alt başlıklar üzerine inşa edilmiştir. Hürriyet gazetesi başbakanın konuşmasının içinde geçen 'uluslararası hakkımız' cümlesini alt başlık olarak kullanması başbakanın sözlerini desteklediğini göstermektedir. Haberin hükümet yetkilileri konuşturularak oluşturulmasındaki amaç, beyanların güvenilir kaynaktan gelen açıklamalar olarak konumlandırmasını sağlamaktır.

25 Kasım tarihli Hürriyet'in ilk sayfasında dikkatlere sunulan en önemli haberlerinden birisi de Rus lider Putin'in 'Bizi sırtımızdan vurdular' başlığını taşımaktadır. Putin'in açıklamalarını çok sert olarak nitelendiren gazete söz konusu haberde Putin'in Türkiye'yi teröristlerin işbirlikçisi olmakla suçladığını ve ilişkilerin çok ciddi bir şekilde etkileneceğini dediği belirtilmektedir.

Bu yazının hemen yanında yer alan 'işte Putin'in sözleri' başlıklı haberde Putin'in yapmış olduğu açıklamada söylediği 'Türkiye, ABD ile Rusya arasında anlaşma bulunmasına rağmen uçağıımızı vurdu. Teröristlerin işbirlikçileri sırtımızdan darbe indirdi. İŞİD bir ülkenin ordusu tarafından korunuyor', şeklinde devam eden cümleleri yorumsuz olarak aktarmıştır. Rus Dışişleri Bakanı Lavrov'un uçak düşülmesiyle ilgili yaptığı açıklama ise aynı günkü Hürriyet'te Lavrov: 'Türkiye'ye gitmeyin' başlığıyla yer bulmuştur. Dışişleri Bakanı Lavrov'un bugünkü Türkiye ziyaretini iptal edip vatandaşlarına Türkiye'ye gitmeyin konusunda çağrı yaptığı haberde yer almaktadır.

Yine aynı tarihte yayınlanan bir başka haberde, ABD Başkanı Obama'nın uçak düşürülmesiyle ilgili söylediği 'Türkiye'nin sınırını koruma hakkı var' başlığıyla aktarılmıştır. Haberde Başkan Obama'nın 'Türkiye'nin hava sahasını koruma hakkı var. Geniş koalisyonumuzun parçası Rusya'yı istemiyoruz deme hakkımız yok. Tansiyon düşmeli' şeklinde sözlerini aktarmıştır. Haberde ayrıca Erdoğan ve Obama'nın akşam telefonda konuştuğunu ABD ve NATO Türkiye'nin savunma hakkını destekliyor

sözleriyle, Türkiye'nin uçağı düşürmesine ABD ve NATO'nun destek verdiği mesajı üretilmeye çalışılmıştır. Hürriyet gazetesi, yayınladığı habere ve üretmiş olduğu söyleme uygun olduğu için Obama'nın ve NATO'nun görüşlerini aktarmıştır.

Aynı sayfada 'Helikopter vurdular', 'Türkmen Ateşi' başlıklı haber dikkatlere sunulmuştur. Haberde 'Uçak düşerken atlayan Rus pilotları kurtarmak için bölgeye giden bir Rus helikopteri de Türkmen savaşçılar tarafından vuruldu. 1 Rus askeri öldü, zorunlu iniş yapan helikopterdeki 10 askerin kaçtığı öne sürülüyor' diye aktarılmıştır. Haberde öne sürülüyor demesi haberin kesin doğruluğu yönünde şüphe olduğunu ima edilmektedir.

26 Kasım 2015 tarihinde '4 Koldan Geliyor' manşetiyle çıkan Hürriyet gazetesi, Rus uçağının düşürülmesiyle ilgili haberi manşetin açılımlında yapan şu cümlelerle aktarmıştır: 'Sınır ihlali yapan uçağı Türk jetlerince düşürülen Rusya, Ankara üzerinde baskı kurmak için askeri, ekonomik her türlü kartını açmaya başladı.' Haberde S-400 füzelerinin resimlerinin bulunduğu karede manşetin anlamını pekiştiren görsel bir söylem üretildiği, haber metni, 'Füzelerle Gözdağı', 'Demeç Bombardımanı', 'Şirketlere Darbe' ve 'Protestolar Başladı' alt başlıklar üzerine inşa edilmiştir. Aynı tarihli gazetenin 16. sayfasında, NATO Genel Sekreteri Jens Stoltenberg daimî temsilciler seviyesinde toplantısından sonra yapmış olduğu açıklamaların yer aldığı "NATO'dan dayanışma mesajı ve tansiyonu düşürme çağrısı", başlıklı bir habere yer verilmiştir. Jens Stoltenberg'in Türkiye ile dayanışma içerisinde oldukları ve tansiyonun düşürülmesi çağrısı haberde aktarılmıştır.

Gazetenin 20. sayfasında ise Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın bir açıklaması, "Erdoğan: Cerablus – Akdeniz güvenli bölge hattı olacak" başlığı ile verilmiştir. Haberde, gazetenin de Rus uçağının düşürülmesi konusunda Türkiye'nin haklı olduğunu savunduğu söylemle örtüşen bir yaklaşım mevcuttur. Erdoğan'ın "Türkiye, Cerablus 'tan başlayıp Akdeniz'e kadar uzanan hattı tüm terör örgütlerinde arındırmaktan kararlı olduğunu söylemiştir."

26 Kasım 2015 tarihli Hürriyet, birinci sayfasında haberin manşetinin yanında 'Tırmandırma Düşüncemiz Yok' başlığıyla Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın gündeme ilişkin yaptığı açıklamaları haberleştirilmiştir. Haberin girişi, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın 'sadece kendi güvenliğimizi ve kardeşlerimizin hukukunu savunuyoruz dedi' şeklinde yapılandırılmıştır. Bu haberde de görüldüğü gibi, haberin yapılandırılmasında veya alıntılarının sonucunda 'açıkladı', 'vurguladı', 'altını çizdi', 'belirti', 'dedi' gibi, anlamı güçlendiren sözcüklerin kullanılması, ilgili basın yayın organının olayın aktörlerini desteklediğini gösterirken, 'ileri sürdü', 'iddia etti', 'savundu'

gibi sözcükler ise söylenenlere katılmadığını veya mesafeli bir tavır sergilediğini göstermektedir.

Aynı gün Hürriyet gazetesinin sürmanşetinde yer alan 'İşte Ateş Çemberi' başlıklı haberde manşetin açıklanması ve anlamının pekiştirilmesinde görsel bir sunum kullanılmıştır. Haberin manşetinin altındaki fotoğrafta Hatay'ın Yayladağı ilçesi ayrıntılı bir fotoğrafla gösterilirken fotoğrafın altında ise 'Burası önceki gün Rus uçağının parçalarının düştüğü Hatay'ın Yayladağı ilçesi, Esad güçleri hemen karşımızda. Türkmen direnişçilerin elindeki Kızıldağ'ı aralıksız bombalıyor' şeklinde haber oluşturulmuştur. Sebati Karakurt imzalı haberin alt başlığı ise 'kuş uçuşu 7-8 km ötesi' denilerek çatışmaların Türkiye sınırına çok yakın olduğu vurgulanıyor.

Hürriyet gazetesinin birinci sayfasında yer alan başka bir haber ise, Uğur Ergan imzalı 'Eskişehir, Pilota vurma demedi' haberidir. Bu haberde 'Hürriyet, Rus uçağının angajman kurallar çerçevesinde vurulmasına ilişkin önemli ayrıntılara ulaştı' şeklinde haber oluşturulmuştur. Haberin içeriğinde ise 'Tam yetki sahibi F-16 pilotları Rus pilotları uyarırken Eskişehir'deki Muharip Hava Kuvveti ve Hava Füze Savunma Komutanlığı telsiz konuşmalarını izliyordu. Eskişehir'den vurmayın diye emir gelmeyince pilot düğmeye bastı' şeklindeki ifadelerle yer verilerek kesinlik arz eden bir dil kullanılmıştır.

Moskova, Güney Kore yolcu uçağını vurmuştu başlığıyla verilen haberde 'Türk Hava Sahasını ihlal eden savaş uçağı vurulduğu için sert tepki gösteren Moskova, geçmişte yolcu uçağı düşürmüştü' ibaresi kullanılarak haberin başlığını bütünleyen bir söylem üretilmiştir. Hürriyet gazetesinin Rusya'nın geçmişte yolcu uçağının düşürülmesiyle ilgili olarak haber aktarımında kullandığı dil ve üslupta yolcu uçağı ile askeri uçak düşürme kıyaslaması yapılması hedeflenmiş, uçağın düşürülmesini haklı zemine oturtma çabasında bulunulmuştur.

27 Kasım 2015 günü 'kapıları kesiyor' manşetiyle çıkan Hürriyet gazetesi, manşetin açılımını da yaptığı haberi şu cümlelerle aktarmıştır: 'iki gündür Cilvegözü ve Öncüpınar sınır kapılarının yakınındaki tırları füzelerle hedef alan Rus uçakları, muhaliflerin Türkiye'ye uzanan ikmal yollarına darbe indiriyor'. Hürriyet gazetesi söz konusu olayda Öncüpınar 'ın yakınına bombalanan alan ile Cilvegözü 'nün karşısında uçaklarla vurulan yerlerin fotoğrafları gösterilerek görsel bir söylem üretilmiştir.

Aynı tarihte '39 Türk iş adamı Moskova'da Gözaltında' başlığıyla verilen yazıda, 'Krasnodar kentinde Tarım Fuarı'na katılan Türk iş adamlarına şok. Rus polisi basit bir gerekçe göstererek 39 kişiyi 10 günlüğüne gözaltına aldı.' İfadelerine yer vermiştir. Bu haberde Rus polisinin gözaltına almaya dönük eylemi eleştirilmiştir. Gazete söz konusu haberde hava alanında rehin kalan

Türk iş adamlarının gözaltında bulunduğu fotoğraf karesini göstererek, haberin başlığını pekiştiren görsel bir söylem üretmiştir.

Hürriyet gazetesinin birinci sayfasında yer alan bir diğer haber ise; Uğur Ergan imzalı 'o özel telsizden ses çıkmadı' başlıklı haberi şu cümlelerle aktarmıştır: F-16'ların Rus uçağını vurmasının perde arkasında çok ilginç bir detay yatıyor' denilerek haberin devamında Rusya Hava Kuvvetleri Komutan yardımcısı Tümgeneral Dionov'un 15 Ekim ziyaretinde Jetler karşı karşıya gelmesin diye özel telsiz antlaşması imzalandığını fakat olay günü bu özel telsiz kanalından uyarı yapan Türk pilotlar yanıt alamayınca füzeyi ateşlediğini belirtmiştir. Hürriyet gazetesinin bu haberde de uçağın düşürülmesinden Rusya'yı sorumlu tuttuğu görülmektedir.

Hürriyet gazetesi özür restleşmesi başlıklı başka bir haberde, Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Rus Devlet Başkanı Putin'in karşılıklı demeçlerini haberleştirmiştir. Hem Erdoğan hem de Putin'in resimlerinin bulunduğu kareler yan yana koyularak haberdeki manşetin anlamını pekiştiren görsel söylem üretilmiştir. Hürriyet gazetesi, Putin'in Türkiye'den henüz bir özür gelmedi alt başlığının yanında Erdoğan'ın ağzından 'Özür dilemesi gereken taraf biz değiliz' alt başlığı kullanılarak haberde bütünlük oluşturulmuştur. 'Ruslara geri dön çağrısı' başlığını taşıyan bir başka haberde, Rusya Türkiye'ye sadece turist turlarını yasaklamakla kalmadı, Türkiye'de özel ve ticari amaçla bulunan vatandaşlarına da bir an önce Rusya'ya dönmelerini tavsiye etti haberi öne çıkarılmıştır.

Görüldüğü üzere Hürriyet gazetesi söz konusu olayı 'Türkiye'nin haklılığı' perspektifinden değerlendirerek haberleştirme eğiliminde olmuştur. Daha önce Rusya'nın yaptığı bazı olayları gündeme taşıyarak olayı 'haklılaştırma' çabasını güçlendirmiştir. Gazete bu süreçte yaşanan olaylara ve açıklamalara daha temkinli yaklaşmış ve genellikle hükümet yetkililerinin sözleri üzerinden bir söylem üretme yolunu benimsemiştir. Gazete, haberlerini görseller ve fotoğraflarla desteklemiş, kişilerin açıklamasını tırnak içerisinde vermeye gayret göstermiştir. Yine gazete, olaya ideolojik ya da 'milli' bir yaklaşım sergilememiş, olayları çarpıtmadan yayınlamaya çalışmıştır.

3.5.2 Sabah Gazetesi

25 Kasım 2015 tarihinde 'tam 10 kez uyardık günah bizden gitti' manşetiyle çıkan Sabah gazetesi, Rus uçağının düşürülmesiyle ilgili haberi manşetin açılımını da yapan şu cümlelerle aktarmıştır: 'Türk F-16'ları, 5 dakika boyunca 10 kez uyarılmasına rağmen sınır ihlalini sürdüren Rus Su-24 tipi savaş uçağını düşürdü' Sabah gazetesinin savaş uçaklarının da resmini kullanıldığı haber metni; 'iki dilde ikaza yanıt yok', 'pilotları paraşütle atladı' alt başlıklar üzerine inşa edilmiştir. Sabah gazetesi hem manşetinde hem de alt başlıklarında Türkiye'nin Rus savaş uçağını düşürmede 'kesin

haklı' olduğuna dönük bir söylem üretme gayreti içinde olduğu izlenimi uyandırmaktadır.

25 Kasım 2015 tarihli ön sayfadaki başka bir haberde 'sınırımızı koruduk' başlığıyla Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın gündeme ilişkin yaptığı açıklamaları haberleştirmiştir. Başlığın açılımının da yapıldığı haberde şu cümlelere yer verilmiştir; 'Angajman kuralları uygulandı. Sınırlarımızı koruma hakkına herkes saygı göstermeli'. Bu ifadelerle yapılanın çok normal olduğuna dikkat çekilmiş ve egemen bir söylem üretilmiştir. Sabah gazetesinin, Erdoğan'ın ifadeleri yorum yapmadan yapılandırılması, gazetenin bu açıklamaları destekler nitelikte bir söylem oluşturduğu düşünülebilir.

Diğer bir haber de ABD' Başkanı Obama'nın 'Türkiye'nin hava sahasını savunma hakkı var' başlığıyla verilmiştir. Açıklamada gazetenin de savunduğu söylemle örtüşen bir yaklaşımın mevcut olması haberin tercih edilmesinde ve yer seçiminde belirleyici olmuştur. Haberde ABD'de Başkanı Obama, 'Rusya enerjisini muhalifler yerine DAESH'e yöneltseydi, bazı gerilimlerin çıkma ihtimali daha az olurdu ifadesini kullanmıştır.' Kitle iletişim araçları kendi ideolojik duruşlarına ya da haberle ilgili üretmiş oldukları söyleme uygun olması halinde hem iç hem de dış basından alıntı yapmaları veya yerli ve yabancı politikacılar, sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri ya da asker görüşlerini aktarmaları çok sık başvurdukları bir yöntemdir. Sabah gazetesi de bu haberde Obama'nın açıklamaları üzerinden bu söylemi oluşturmuştur.

26 Kasım 2015'te 'Cumhurbaşkanı'ndan Moskova'ya net mesaj: Ne tırmandırırız ne de göz yumarız' manşetiyle çıkan Sabah gazetesi, Rus uçağının düşürülmesiyle ilgili haberi manşetin açılımını yapan şu cümlelerle aktarmıştır: 'Cumhurbaşkanı Erdoğan: bu hadiseyi tırmandırma gibi bir düşüncemiz yok ama ihlallere tepkisiz kalmamız da beklenmesin' haberde iki savaş uçağının resmi kullanılırken ayrıca Erdoğan'ın İSEDAK toplantısında heyet başkanlarıyla birlikte yer aldığı fotoğraf kullanılmıştır. Pek çok farklı ülkeden siyasetçilerle çekilmiş fotoğraf kullanılarak, Dünya bu konuda Türkiye'yi destekliyor izlenimi verilmeye çalışılmıştır. Haberde 'hep iyi niyetli davrandık', 'her zaman barışın safındayız', 'sınırımızı ihlal edilemez' şeklinde Erdoğan'ın konuşmalarına yer verilmiş ve böylece manşeti bütünleyen bir söylem üretilmiştir.

Haber söyleminin inşasında, olayın tarihsel bağlamının kurulması veya konuya ilişkin tarihsel bir bağlam oluşturulması da habercilerin sık başvurdukları yöntemlerden biridir. 'Türkiye hep uyardı Rusya hep geçiştirdi' başlıklı haberde de benzer bir durum gözlenmektedir; 'Rusya'nın Ankara Büyükelçisi bir ayda üç kez dışişlerine çağırıldı. Türk-Rus askeri heyetleri bir ayda beş kez görüştü sonuç: Ruslar hep bahane yarattı' ifadeleri

kullanılarak, dolaylı bir dille, Rus yanın olaydan sorumlu olduğunun altı çizilmektedir.

Aynı tarihli sabah gazetesinde öne çıkan diğer bir haber 'ihlalin belgesi Almanlarda' başlığını taşımaktadır. Haberde; Bild Gazetesi'nin, Alman Savunma Bakanlığının olay sabahı iki Rus jetinin Türk hava sahasını ihlal ettiğini kanıtlayan belgeyi NATO'ya gönderdiğini yazdığına yer verilmiştir. Sabah gazetesi bu bilgiyi, Alman Bild gazetesinin haberinin kendi söylemine uygun olmasından dolayı haberleştirme yoluna gitmiştir.

26 Kasım'da yayınlanan başka bir haber de ise 'Moskova'da elçiliğimiz taşlandı, camlar kırıldı' başlıklı haber gazetenin iç sayfasında yer almıştır. Haberde Türkiye'nin Moskova Büyükelçiliğine saldırı yapıldığı belirtilmiş, çeşitli sloganlar atan protestocuların, elçilik binasına taşlarla saldırdıkları bilgisine yer verilmiştir. Haberde saldırıya uğrayan elçilik binasının kırık camları fotoğraflandırılarak, manşetin anlamını pekiştirecek görsel bir söylem üretilmiştir.

Aynı tarihli gazetenin 21. sayfasında, İngiltere Başbakanı Cameron'ın açıklamalarının "Cameron: Türkiye'nin hava sahasını koruma hakkı var" başlıklı bir habere yer verilmiştir. Sabah gazetesi bu haberle de kendi üretmiş olduğu söyleme uygun olduğu için Cameron görüşlerini aktarma yoluna gitmiştir.

27 Kasım 2015 tarihli Sabah 'Cumhurbaşkanı Erdoğan'dan Putin'e ağır cevap, kimse Türkiye'ye iftira atamaz' başlığıyla Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın gündeme ilişkin yaptığı açıklamaları haberleştirmiştir. Erdoğan'ın yaptığı konuşmayla ilgili haberi, manşetin açılımını da yapan şu cümlelerle aktarmıştır: 'DAEŞ 'ten petrol aldığımızı iddia edenler, bunu ispatla mükelleftir. Aksi taktirde bu ülkeye kimse iftira atamaz ben onları müfteri olmakla sınıflandırırım' şeklinde vermiştir. Erdoğan'ın fotoğrafının kullanıldığı haber metni, 'DAEŞ petrolü Esad'a satıyor' ve 'yeni ihlal olursa aynı karşılık' alt başlıkları üzerine inşa edilmiştir.

Aynı tarihteki bir diğer haberde Sabah, 'aradım çıkmadı' başlığıyla Erdoğan'ın France 24 kanalına verdiği röportaj haberleştirilmiş Erdoğan'ın olaydan sonra Putin'i aradığını, cevap vermediği şeklindeki haber başlıkta bütünlük oluşturmuştur. Sabah, Erdoğan'ın bir açıklamasını 'Rusya'dan özür dilemeyeceğiz' başlığıyla vermiştir. Gazete, Erdoğan'ın CNN International'a verdiği demeçte Putin'in özür talebine, 'Rusya'dan özür dilemeyeceğiz hava sahamızı ihlal edenler özür dilesin' şeklindeki açıklamalarını haberleştirmiştir. Aynı tarihli gazetenin 24. Sayfasında 'Kremlin Sözcüsü: Kazan zirvesi iptal edilmedi' Başlığı ile Kremlin Sözcüsü Dimitri Peskov'un gündeme ilişkin yaptığı açıklamaları haberleştirilmiştir. Haberde Dimitri Peskov'un söylediği Erdoğan'ın 15 Aralık'ta yapmayı

planladığı Rusya ziyaretinin iptal edilmediğini fakat Rus uçağının düşürülmesi sonrasında ziyaretle ilgili bir çok soru işareti ortaya çıktığı haberde aktarılmıştır.

24. sayfasında başka bir haberde ise, NATO Avrupa Müttefik kuvvetleri komutanı Philip Breedlove'nin bir açıklaması 'NATO Komutanı: Türkiye ve NATO çatışma istemiyor.' Başlığı ile verilmiştir. Haberin detayında Letonya Ulusal Haber Ajansı LETO 'ya konuşan NATO Komutanı Breedlove'in, gerilimin tırmanmasına karşı oldukları, her şeyi konuşmanın zamanı geldiğini ve Rusya, Türkiye ve NATO ile çatışma istemediklerini haberleştirmiştir. Gazete bu haberin başlığında 'NATO Türkiye ile birlikte hareket ediyor' söylemi geliştirilmeye çalışılmıştır. Sabah gazetesinin haberlerinin ortak özelliği; gazetenin kendi görüşüne uygun olan açıklamalarla olayı kurmasıdır. Sabah gazetesi iktidar ve çevresindeki kaynakları sürekli konuşurmakta bunları güvenilir kaynak olarak konumlandırmaktadır.

3.5.3. Cumhuriyet Gazetesi

25 Kasım 2015 tarihli Cumhuriyet gazetesi Rus uçağının düşürülmesini 'savaşın eşiğinde başlığıyla' duyurmuştur. Haber, 'angajman çerçevesinde' ve 'ihmal kaçınılmaz' alt başlıkları üzerine inşa edilmiştir. 'Angajman çerçevesinde' şeklindeki alt başlıkta Suriye sınırında Rusya ile Türkiye arasındaki krize yol açabilecek bir gelişme yaşandığından bahsetmiştir. Gazete Türk hava sahasını ihlal eden SU-24 Rus uçağının F-16'lar tarafından düşürüldüğünü yazmıştır. Cumhuriyet, F-16'ya angajman kuralları çerçevesinde müdahale ettiğini dile getirerek olayın nasıl yaşandığına ilişkin bilgi verilmiştir. Diğer alt başlıkta ise askeri kaynaklardan alınan bilgi üzerine haber oluşturulmuş, Rus uçağının Kızıldağ'a yönelik dalışlarında ihlalin kaçınılmaz olduğu askeri yetkililere dayandırılarak haber oluşturulmuştur.

25 Kasım tarihli Cumhuriyet'in ilk sayfasında dikkatlere sunulan haberlerinden birisi de 'Putin'den tehdit: Sırtımızdan bıçaklandık' başlıklı haberde, Putin'in teröristlerin suç ortakları tarafından sırtımızdan bıçaklandık sözleri ile yaşananların Türkiye ile ilişkilerde ciddi sonuçlara neden olacağı ve uçağın vurulduğunda sınırdan 4 km uzakta olduğu, Türkiye'yi asla tehdit etmediği ifadelerine yer verilmiştir. Rus Dışişleri Bakanı Lavrov'un uçak düşürülmesiyle ilgili yaptığı açıklama aynı günkü Cumhuriyet'te Lavrov 'Gitmiyorum Sizde gitmeyin' başlığıyla yer bulmuştur. Dışişleri Bakanı Lavrov'un Türkiye ziyaretini iptal edip Ruslara 'da 'sizde gitmeyin' uyarısı haber yapılmıştır.

Cumhuriyet gazetesini konuya ilişkin attığı başlıklara bakıldığında, olaylara daha çok Rusya penceresinden baktığı, Türkiye'nin haklılığından çok bu

olaydan göreceği zarara odaklanan bir söylem ürettiği anlaşılmaktadır. Gazetenin, başlık ve görsellerinde de daha çok Rus tarafının görüşlerine yer verdiği de anlaşılmaktadır. Yine gazete Türkiye'nin meşru müdafaasından bahsetmeksizin Rus tarafının tehditlerini ön plana çıkardığı görülmektedir.

Cumhuriyet aynı tarihte yayınlanan başka bir haberi, Başbakan Davutoğlu'nun uçak düşürülmesiyle ilgili söylediği 'Türkmenlere müdahaleye mesajımız açık' başlığıyla vermiştir. Haberde, Davutoğlu'nun 'Bayırbucak Türkmenlerine ya da Araplara, Kürtlere, Türkmenlere ateş yağdıran kim olursa olsun ister Suriye rejimi, isterse dışarıdan müdahale eden unsurlar, onlara karşı da mesajımız açıktır' sözlerini haberde kullanmıştır.

Haberde ayrıca ABD'li sözcünün açıklamalarına dikkat çekilerek 'iki ülke arasında bir olay' haber başlığı atılmıştır. Haberde ABD'li sözcünün Rus savaş uçağının düşürülmesinin koalisyon güçlerinin hava operasyonlarını etkilemeyeceğini açıklamalarına yer verilmiştir. Aynı günkü Cumhuriyet'te 'paraşütle atladılar' başlığıyla haberde, Rus uçağının Türk F-16 tarafından vurulması üzerine 2 Rus pilotun fırlatma koltuğuyla kabinlerini terk ettiğini paraşütle atlayan pilotların Türkmen bölgesine düştüğü öne sürülen haber, fotoğrafla desteklenmektedir. 'Kızıldağ'a düştü' başlıklı haberde hava sahasını ihlal eden ve Türk F-16'larının radar kilidine yakalanan Rus uçağının, kurtulmak için fular fırlattığını ancak havada kalarak kısa bir süre daha uçan SU-24 uçağının Kızıldağ bölgesine düştüğü belirtilmiştir. Söz konusu olayda uçağın düştüğü yerin resim karesinde gösterilerek haberin başlığı anlamını pekiştiren görsel bir söylem üretilmiştir. 'Linç edildi iddiası' başlığıyla verilen başka bir haberde uçağın düşmesinin ardından Suriye'deki Rus birliklerinin helikopterlerle Kızıldağ bölgesine birlik indirdiğini SU-24 uçağının pilotlardan birinin Türkmenler tarafından linç edildiğini ileri süren haberde Rus pilotun linç edilmiş resmi konularak bu durum fotoğrafla desteklenmiştir.

Cumhuriyet gazetesinin yazarı Hüsnü Mahalli 'nin makalesinin bir bölümü haberin manşetin altında verilip 'Putin bu olaya sessiz kalmaz' başlıklı yazı gazetenin 13. Sayfasında, Putin'in bu olay karşısında da sessiz kalmayacağını ve Türkiye'nin ciddi bir risk almış olduğunu belirttiği yazısında Cumhuriyet gazetesinin, söz konusu olayı hangi açıdan ele aldığını özetler gibidir.

26 Kasım 2015 tarihinde 'Rusya Tırmandırıyor' manşetiyle çıkan Cumhuriyet gazetesi Rus savaş uçağının düşürülmesiyle ilgili haberi, manşetin açılımını da yapan şu cümlelerle aktarmıştır: 'Türkiye'den Suriye'ye geçtiği ve terör örgütlerine silah taşıdığı ileri sürülen 20 tır, sınıra 4 kilometre mesafede havadan vuruldu. Muhafızlar 'Rusya Saldırdı dedi, İHH, kamyonların kendilerine ait olduğu iddiasını reddetti.' Cumhuriyet gazetesi

daha çok uçağın düşürülmesinden sonra Rusya'nın verdiği tepkileri ön plana çıkarmıştır. Haberde Türkiye'nin Moskova Büyükelçiliği önünde eylem ile Beyoğlu'ndaki Rus konsoloslugu önünde bir grup vatandaşın Rusya'yı protesto eden eylemlerin resimlerinin bulunduğu karelere yer verilmek suretiyle de manşetin anlamını pekiştiren görsel bir söylem üretilmiştir. Haber, Reuters haber ajansına dayandırılarak 'İHH' nın Konvoyu' şeklinde alt başlık üzerine inşa edilmiştir. Diğer alt başlık ise 'El Nusra 'ya silah taşıyordu şeklinde oluşturulmuştur. İkinci alt başlıkta da ayrıca saldırıya uğrayan tırların fotoğrafı kullanılmıştır.

26 Kasım 2015 tarihli Cumhuriyet gazetesinin haberinde 'Türkmenlerin donatılması gerekli' başlığıyla Ak Parti sözcüsü Ömer Çelik'in gündeme ilişkin yaptığı açıklamaları haberleştirmiştir. Haberde Türkiye'nin Türkmenlere destek verdiğini hangi unsurdan gelirse gelsin her tehdit olayında karşılarında Türkiye'yi bulacakları açıklamalara yer verilmiştir. Haberde cumhuriyet gazetesi Ak Parti sözcüsü demek yerine AKP sözcüsü demesi gazetesinin partiye karşı muhalif bir tutumunun olduğuna bir örnektir. Ayrıca gazete, haberlerinde hükümet yetkililerinin daha çok sert açıklamalarını ön plana çıkarma gayretinde olduğu anlaşılmaktadır.

Bu tarihte yayınlanan diğer bir haberde ise Putin'in 'Erdoğan İslamlaştırıyor' ifadesine yer vermiştir. Haberin devamında Putin'in 'sorun sadece dün tercüme ettiğimiz trajedi değil, daha derin, şu anki Türk liderlerin bir süredir ülkelerindeki İslamlaştırmayı destekleyen politika izlediğini gözlemliyoruz' sözlerine yer verilmiştir. Aynı sayfada yayımlanan 'ortak projeler iptal edilebilir' başlıklı haberde de Rusya Başbakanı Medvedev'in Türkiye ile önemli ortak projelerin iptal edilebileceği mesajını verdiği ve Ankara'yı planlı provokasyonla suçladığına yönelik açıklamalarına yer verilmiştir.

3.5.4. Yeni Akit Gazetesi

25 Kasım 2015 tarihinde 'ihlal ettiler düşürdük' manşetiyle çıkan Yeni Akit gazetesi, Rus savaş uçağının düşürülmesiyle ilgili haberi, manşetin açılımını da yapan şu cümlelerle aktarmıştır: 'Türkiye sınırını 5 kez ihlal eden Rus savaş uçağını F-16'larla düşürdük. 5 dakika içerisinde 10 kez ikaz edilmesine rağmen Türk hava sahasını ihlal etmeyi sürdüren Rus uçağına angajman kuralları gereği cevap verildi. Yeni Akit gazetesinin haberde Rus tarafını suçlayıcı / yargılayıcı bir dil kullandığı gözlenmektedir. Söz konusu olayda Rus uçağının vurulduktan sonra düşüşü ve pilotun paraşütle iniş resimlerinin bulunduğu karelere de yer verilmiştir. Haberde ayrıca manşetin hemen sağında bir karikatüre yer verilmiştir. Karikatürde bir kişinin diğer bir kişiye 'ne oldu' derken diğeri ona 'önceden sürekli Ruslar sınırı geçti sonra Türklerin sınırı geçti' şeklinde diyaloga yer verilmiştir. Karikatüre

kullanılan dilde de gazetenin olayı (Türkiye'nin tavrını) destekler bir üslup kullandığını göstermektedir.

25 Kasım 2015 tarihli Yeni Akit, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın 24 Kasım Öğretmenler günü nedeniyle Cumhurbaşkanlığı Külliyesinde düzenlediği resepsiyonda gündeme ilişkin yaptığı açıklamayı, Erdoğan'ın konuşmasında alıntı yaparak 'Sınırımızı koruma hakkımıza herkes saygı göstermeli' başlığıyla haberleştirilmiştir. Erdoğan'ın bu söylemi, Yeni Akit'in Rus uçağının düşürülmesi olayında savunduğu söylemle örtüşmektedir.

26 Kasım 2015 tarihli Yeni Akit gazetesi, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın İslam İş birliği Teşkilatı Ekonomik ve Ticari İş birliği Daimî Komitesi 31. Bakanlar oturumunun açılışında Rus uçağının düşürülmesiyle ilişkin yaptığı açıklamayı, Erdoğan'ın 'Egemenlik haklarımızın yok sayılmasına sessiz ve tepkisiz kalmamızı beklemeyin şeklindeki' sözleri aktarılmıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın, çok uzun süredir böyle bir hadisenin yaşanmaması için yoğun çaba harcadığını bu olayın bugüne kadar vuku bulmamasında Türkiye'nin iyi niyetli tavrı şeklindeki sözleri haberleştirilmiştir. Haberde İslam İş birliği Daimî Komitesi toplantısındaki diğer ülkelerin siyasetçileriyle birlikte çekilen fotoğraf karesine yer verilmiştir. Haberde kullanılan bu fotoğrafta diğer ülkelerin siyasetçilerinde Rus uçağının düşürülmesi olayında Türkiye'nin yanında olduğu şeklinde görsel bir söylem üretilmiştir. Ayrıca Erdoğan'ın açıklamalarının olayın haklı gerekçelerinin vurgulanması açısından, gazetenin yaklaşımıyla örtüştüğü anlaşılmaktadır.

Gazete, Yeni Türkiye Stratejik Araştırmalar Merkezi Başkanı Hasan Celal Güzel'in olayların sonuçlarına ilişkin açıklamalarını 1. Sayfadan 'Asıl Rusya'nın Türkiye'ye eli mahkûm' başlığıyla verilmiştir. Haberde Hasan Celal Güzel'in 'Rusya ambargo koyarsa çok büyük kriz yaşar' açıklamaları haberleştirilmiştir. Gazete bu haberle Türkiye'nin tavrını desteklemeye çalışmış, Türkiye açısından korkulacak bir durum olmadığını vurgulanmasına yönelik bir yaklaşım sergilemiştir.

26 Kasım 2015 tarihli bir başka haberde Yeni Akit gazetesi, Cumhuriyet gazetesi ve Birgün gazetesini hedef alan 'Rus uşakları' başlıklı habere yer vermiştir. Haberde, bu iki gazetenin Ak Parti nefreti yüzünden vatan-millet düşmanlığına savrularak, gezi olaylarında, DHKP-C, 17-25 Aralık darbe sürecinde FETO, MİT tırları olayında, Esad, 7 Haziran seçimlerinde PKK destekçisi olan muhalif çevreler, Türkiye'nin sınır ihlali yapan Rus uçağının düşürmesinin ardından şimdi de attıkları manşetlerle Rus destekçiliğine soyundular şeklinde yergi sözcüklerine yer verilmiştir. Haberde Cumhuriyet ve Birgün gazetelerinin attıkları manşetler fotoğraflandırılarak, manşetin anlamını pekiştirmeye yönelik görsel bir söylem üretilmiştir. Yeni

Akit genellikle diğer ‘muhalif’ gazeteleri eleştirerek de kendi konumunu güçlendirmeye yönelik yayın politikası izlemeyi tercih etmiştir.

Aynı sayfada dikkatlere sunulan ‘Rusya yardım Tırlarını vurdu’ başlıklı haberde ise, Rusya’nın Halep’in Azez ilçesinde bulunan Suriyeli göçmenlere giden yardım tırlarının bulunduğu bölgeye hava saldırısı düzenlediği saldırıda 7 kişinin öldüğü, 10 kişinin de yaralandığı haberleştirilmiştir.

26 Kasım 2015 tarihli bir başka haberde, CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu’nu hedef alan ‘Rusya’nın Küçükkelçisi’ başlıklı habere yer verilmiştir. Haberde Kılıçdaroğlu’nun Rus savaş uçağının vurulmasını tuhaf sözlerle yorumladığını ve Türkiye’yi küçük düşürücü ifadeler kullandığı vurgulanmıştır. Gazete, kendi ideolojisine uzak olan Kılıçdaroğlu’nu ağır bir şekilde eleştirmiş hatta hakarete varan cümle ve yergi sözcükleriyle niteleyerek habere konu etmiştir.

27 Kasım 2015 tarihinde ‘DAEŞ’ in Finans Kaynağı Esad’ manşetiyle çıkan Yeni Akit gazetesi, haberin manşetinin açılımını da yapan şu cümlelere yer vermiştir: ‘Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, DAEŞ bahanesiyle ılımlı Suriye muhalefetinin yok edilmeye çalışıldığını belirterek, DAEŞ’in en büyük destekçisi Esad ve ona destek veren ülkelerdir. DAEŞ’in finans kaynağı Esad’dır.’ Haberde ayrıca muhtarları Beştepe Cumhurbaşkanlığı Külliyesi’nde ağırlayan Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın uçak düşürülmesi olayı ile ilgili Rus lider Putin’i eleştirerek defalarca uyarılarına rağmen sınırlarımızı ihlal ettiği için müdahale ettikleri ile ilgili sözleri aktarılmıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın fotoğrafının da kullanıldığı haber metni, ‘Kimse iftira atamaz’ alt başlığı üzerine inşa edilmiştir.

Manşet haberin sağ alt tarafında yayınlanan bir haberin başlığında ‘CHP 70 yıl öncede soydaşlarımızı Ruslara satmıştı’ ifadelerine yer verilmiştir. Gazete sıklıkla yaptığı gibi önce yorumunu aktarmakta ve okuyucuya verdiği bilginin nasıl okunması gerektiğini adeta izah etmektedir. Gazete, CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu’nu ve CHP destekçilerini Rusya’nın Suriye’deki Türkmenlere yönelik katliam operasyonlarını seyretmekle suçlamakta, Türkiye’nin Rus uçağını düşürmesine tepki gösteren CHP Genel Başkanı Kılıçdaroğlu’nun ve yandaşlarının bu tutumlarının akıllara 1944’teki Boraltan Katliamı’nı getirdiği belirterek, CHP zihniyeti diyerek bunların Türkiye’ye sığınan 146 Azeri’yi Ruslara teslim ederek katletmiş olduğunu belirtmiştir. Yeni Akit gazetesindeki bu haberde de kendi görüşüne uygun bir parti olmayan CHP’yi olumsuz bir pozisyonda değerlendirip eleştirmiş ve hatta ‘CHP zihniyeti’ şeklinde yergi sözcükleriyle niteleyerek habere konu etmiştir.

Yeni Akit gazetesinin Rus savaş uçağının düşürülmesiyle ilgili haberlerin ortak özelliği; gazetenin kendi düşüncesine uygun açıklamalarla içeriği

(görüşünü) desteklemesidir. Söylem oluşturmakta başvurulan yöntemlerinden biri de konuşturulacakların dikkatli bir şekilde seçilmesidir. Yeni Akit gazetesinde iktidar ve çevresindeki kaynaklar (gazetenin beklentileri doğrultusunda) sürekli konuşturulmakta, bunların güvenilir kaynaklar olarak görülmesini sağlamayı amaçlamaktadır.

3.5.5. Sözcü Gazetesi

25 Kasım 2015 tarihinde 'Savaş Eşiğindeyiz' manşetiyle çıkan sözcü gazetesi, manşet üstü olarak 'Rus uçağını sınırda düşürdük' ifadesini kullanmıştır. Rus savaş uçağının düşürülmesiyle ilgili haberi manşetin açılımını da yapan Sözcü gazetesi, haberi şu cümlelerle aktarmıştır: 'Türkiye, Esad'ı destekleyen Rusya'nın savaş uçağını sınırda vurdu. Putin, 'Sırtımızdan bıçaklandık diyerek meydan okudu' şeklinde vermiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan ile Rus lider Putin'in savaş uçakları içerisinde savaş pilotu görünümünde fotoğraflarının da kullanıldığı haber metni, 'Böylesi olmamıştı', 'Erdoğan ilk kez başkomutanlık yaptı', 'Putin: Kötüye karşı birlik olmalıydık' alt başlıkları üzerine inşa edilmiştir. Haberin alt başlıkların ilkinde durum tanımlaması yapılırken, diğer Erdoğan ilk kez başkomutanlık yaptı denilerek Cumhurbaşkanı Erdoğan'a yönelik örtülü bir iğneleme yapılmış olduğu görülmektedir. Gazetenin manşetlerinde, düşürülen uçağın 'sınırlarımız dahilinde' olduğu ibaresi yerine, uçağın 'sınırda' düşürüldüğü şeklinde bir ifade kullanması, uçağın sınırlarımızı ihlal etmemiş olabileceği şeklinde bir değerlendirme yaptığı anlaşılmaktadır. Aynı sayıda, birinci sayfada sadece başlık olarak verilen 'Piyasada deprem' başlıklı haber gazetenin manşetinin altında yer almıştır. Haberin metni ise gazetenin 6. sayfasında yer almıştır. Haber'de Rus uçağının düşürülmesiyle Borsa İstanbul'da ve Türk Lirası'nda sert düşüş yaşandığı belirtilmiştir. Bu şekilde uçağın düşürülmesi ekonomiyle ilişkilendirilerek Türk ekonomisine zarar verdiği yönünde bir düşünce oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu düşünce oluşturulurken piyasadaki somut rakamlar ortaya konularak söylenenleri pekiştirme amacına gidilmiştir.

25 Kasım 2015 tarihli Sözcü gazetesinin birinci sayfasında sadece başlık olarak 'Lavrov gelmiyor' başlıklı başka bir haber de yer almaktadır. Haberin ayrıntısı gazetenin 12. sayfasında olup, haberde Rus Dışişleri Bakanı Lavrov'un Türkiye ziyaretini iptal ettiği haberleştirilmiştir.

Sözcü'de yer alan haberlerin ortak özelliği; gazete, konuşturulacakları seçerken iktidar ve onun çevresine yakın kaynakların konuşturulmamasına özen göstermiş, bunun yanında uçağın düşürülmesinin ardından yaşanan olumsuz durumlar borsanın düşmesi, doların yükselmesi gibi yaşanan ekonomik gelişmeler daha çok ön plana çıkarılmıştır.

26 Kasım 2015 tarihinde 'Rus jetleri insani yardım turlarına bomba yağdırdı' manşetiyle çıkan Sözcü gazetesi, Rus jetlerinin bombalamasıyla ilgili haberi, manşetin açılımını da yapan şu cümlelerle aktarmıştır: 'Jetini düşürdüğümüz Rusya'dan sınırımızda jet saldırı geldi: Kilis'ten Suriye'ye geçen insani yardım konvoyu vuruldu... 20 tır isabet aldı. Bölge kaynıyor' ifadelerine yer vermiştir. Saldırıya uğrayan tırların fotoğraflarının da kullanıldığı haber metni, 'Türk şoför var mı, yok mu? Alt başlığı üzerine inşa edilmiştir. Söz konusu haber şu şekilde oluşturulmuştur: 'İddiaya göre 7 tır şoförü öldü, 10 kişi de yaralandı. 20 tır yanarak kül oldu. Vurulan tırların arasında İHH' ye ait kamyonlarında bulunduğu, Türk şoförlerin öldüğü belirtildi. Ancak İHH yetkilileri bunu doğrulamadı. 'Biz sadece yangını söndürdük' dedi. Savaş kapıda.' Haberde Sözcü gazetesi Türk şoför var mı yok mu diyerek soru sormakta ve olay hakkında şaibe uyandırmaktadır. Sorulan soruların ve uydurulan söylemin dayanağının güçsüz olması, bir süre sonra yalan olduğunun ortaya çıkması durumunda da çok önemli değildir. Aynı sayfadaki, 'Dün bunlar oldu' başlıklı haberde bir önceki gün yaşanan olayları kısa kısa aktarmıştır. Haberde, 'Putin yine suçladı', 'Erdoğan Yumuşadı', 'Rusya Dostumuz', 'Türkmenler vuruluyor', 'Sınıra füze kalkanı', 'Elçiliğimize saldırdılar' alt başlıklı haberlerden oluşturulmuştur. Haberde, Cumhurbaşkanı Erdoğan için söylenen Erdoğan yumuşadı sözü ile Başbakan Ahmet Davutoğlu'nun 'Rusya dostumuz' açıklamaları üzerinden hükümetin Rusya'ya karşı geri adım attığı izlenimi verilmeye çalışılmıştır.

27 Kasım 2015 tarihli sözcü gazetesi, Rus uçağının düşürülmesini, 'Rusya intikam alıyor' başlığıyla duyurmuştur. Haberin başlığının açılımını da yapan şu cümlelerle aktarmıştır: 'Uçağını düşürdüğümüz Rusya siyasi, ekonomik ve askeri alanda yaptırımlara başladı' Sözcü gazetesinin, haberi olayın kendisinden çok olaydan sonra Rusya'nın yaptırımları üzerinde durmaktadır. Gazetenin yazarı Rahmi Turan'ın makalesi gazetenin ilk sayfasında yer almış ve iri puntolarla yazılmış 'Rusya ayakta' başlıklı yazıda Rusya'da televizyon kanallarındaki tartışmalarda Türklere karşı büyük bir düşmanlık yapan yayınlar yapıldığını belirtmektedir. İç sayfada, '40 iş adamımızı fuarda gözaltına aldılar' başlıklı haberde Rusya'da bir fuar organizasyonu için Rusya'da bulunan 40 Türk iş adamının gözaltına alındığı haberleştirilmiştir. Yine gazete iç sayfalarında 'İşçileri Rusya'ya almadılar gönderdiler', 'Müteahhitlik anlaşmalarını iptal ettiler', 'Çiçek dolu 6 tırımızı geri gönderdiler', 'Tüm tur rezervasyonlarımızı iptal ettiler', 'Yeni ihracat anlaşmalarını durdurdular', 'Tüm askeri anlaşmaları askıya aldılar', 'Türkmen köylerine bomba yağdırdılar' şeklindeki haber başlıklarına baktığımızda gazetenin Türkiye'nin Rus uçağını düşürmesiyle yanlış yaptığını ve ekonomik açıdan zarara uğradığını öncelikli olarak yansıtmaya çalışmıştır.

3.5.6. Rosiyskaya Gazeta (Rusya Hükümeti Gazetesi)

25 Kasım 2015 tarihinde Rossiyskoya gazetesi, Rus Devlet Başkanı Vladimir Putin'in Rus uçağın düşürülmesiyle ilgili yapmış olduğu açıklamalara göndermede bulunarak, 'arkadan bıçaklama' başlıklı bir habere yer vermiştir. Haberde gazete Putin'in sözlerini aktardıktan sonra uçağın düşürülmesiyle ilgili söylemiş olduğu 'teröristlerin işbirlikçileri tarafından sırtımızdan bıçaklandık' şeklindeki ifadeleri öne çıkarmıştır. Gazete Putin'in ifadelerini yorum yapmadan aktarırken nesnel bir habercilik olarak değerlendirmeden ziyade Putin'in ifadelerini destekler nitelikte bir söylem üretmiştir.

25 Kasım 2015 tarihli Rossiyskaya gazetesi, 'Türkiye'ye gitmeyin' başlığıyla Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov'un Türkiye'ye olan seyahatini iptal ettiğini ve Rus vatandaşlarının da Türkiye'ye gitmemesi konusunda çağrıda bulunduğu yönelik ifadeler yer vermiştir. Haber, Lavrov'un konuşmasından alıntı yapılarak oluşturulmasına rağmen tırnak içine alınmadan verilmiş olması, gazetenin bakanın söylemlerini desteklediği şeklinde değerlendirilebilir.

26 Kasım 2015 tarihinde Rossiyskoya gazetesi Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov'un, Rus uçağının düşürülmesi sonrasında yapmış olduğu açıklamalara atıfta bulunarak 'Türkiye ile savaşmaya hazırlanmıyoruz' manşetiyle yayınlanmıştır. Gazetede Lavrov'un Türkiye Dışişleri Bakanlığı tarafından Rus uçağının düşürülmesiyle ilgili olaydan duyduğu üzüntüyü dile getirdiği yönündeki sözleri aktarıldıktan sonra, uçağın düşürülmesiyle ilgili söylemiş olduğu, 'Dün Türkiye tarafından yüksek düzeyde bir açıklama bekledik, ama geç olması hiçbir zaman olmamasından daha iyidir' şeklindeki ifadeleri öne çıkartılmıştır. Aynı haberin iç sayfadaki devamında verilen Lavrov'un konuyla ilişkin konuşmasında ise, 'Türk topraklarında aslında çok fazla olaylar birikti, kendi vatandaşlarımız için terör tehdidi temsil ediyor. Spesifik önlemlere gelince, biz zaten onları hayata geçirdik, demek istediğim bizim vatandaşlarımızın Türkiye'yi ziyaret etmemesi tavsiyemiz. Biz objektif olarak Türkiye'deki terör tehditlerinin varlığını değerlendirdik' şeklindeki sözlere yer verilmiştir. Lavrov'un sözlerine (herhangi bir değişiklik yapılmadan) uzun uzadıya yer verilmesi, genelde Rossiyskoya gazetesinin Lavrov'u ve sözlerini destekleyici bir söylemi tercih ettiğini gösteren bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir. Bu tarihte öne çıkan haberlerden birisi de Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in Rus SU-24' ün enkazı Suriye'ye düştüğünü ve uçağın Türk F-16 uçağı tarafından düşürüldüğüne yönelik açıklamasıydı. Putin'in 'uçağın enkazı Türkiye sınırının dört kilometre ötesinde Suriye tarafındaki bir bölgede' şeklindeki açıklamasına haberde yer verilmiştir. Putin'in açıklamalarının yanında Putin'in resmide kullanılmıştır. Rossiyskoya gazetesinin Putin'in söyledikleri tırnak içine alınmadan verilmesi de yine

söylenenlerin gazete tarafından desteklenmesinin bir işareti olarak değerlendirilebilir. Gazetede aynı gün yayınlanan birden fazla haberde siyasi iktidar temsilcilerinin açıklamaları haberleştirilmiştir. Bu haberlerin neredeyse hepsi, Türkiye'nin Rus uçağını düşürmekle 'büyük bir hata yaptığı' söylem yapısı üzerinden haber oluşturulmuştur.

27 Kasım 2015 tarihli Rossiyskoya gazetesi, 'Türkiye tarihi bir hata yaptı' başlığıyla Rusya Meclis Alt Kanadı Duma'nın Güvenlik ve Yolsuzlukla Mücadele Komitesi Başkanı İrina Yarovaya'nın gündeme ilişkin yaptığı açıklamaları haberleştirmiştir. Haber, Yarovaya'nın 'Türkiye sadece bir suç işlemedi' tarihsel bir hata yaptı şeklindeki sözleri üzerine bina edilmiştir. Haberde İrina Yarovaya'nın açıklamalarına geniş yer verilmiştir. Gazete, Yarovaya'nın söylediklerini ve yaptığı açıklamaları genellikle doğrudan aktarmayı tercih etmiştir. Haberin gövdesinde Yarovaya'nın 'Türkiye Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan sözleriyle Türk askerinin eylemlerini haklı çıkarmaya çalışıyor, onların iddiaları kendilerini ve kardeşlerini savundukları şeklinde' sözleri aktarılmıştır. Burada da görüldüğü gibi, onların iddiaları olduğunu söylemek Yarovaya'nın söylenenlere katılmadığını veya mesafeli bir tavır sergilediğini gösterir. Haberde gazetecilere Yarovaya ayrıca 'Bu kulağa çok kötü bir deklarasyon gibi geliyor' Rus pilotlarının tehdit ettiği kişiler sadece teröristler. Olan şu ki Türkiye'de tam olarak onları kardeşlerimiz olarak adlandırıyorlar ve onları koruyorlar' şeklinde açıklamalar öne çıkarılmıştır. Burada Türkiye'nin teröristlerle kardeş olduğunu ima ederek Türkiye'ye karşı suçlayıcı cümleler kullanan Yarovaya'nın düşünceleri yorumsuz olarak aktarılmıştır. Gazete haberi yorumsuz olarak aktararak Yarovaya'nın Türkiye hakkında söylediklerini destekler nitelikte olduğunu göstermektedir. Bu haberin devamında yine Rusya Meclis Alt Kanadı Duma'nın Güvenlik ve Yolsuzlukla Mücadele Komitesi Başkanı İrina Yarovaya'nın 'Türk askerlerinin Rus uçağına saldırı yaptığını savunuyor ki bu durum sadece bir suç değil, tarihsel bir hatadır.' 'Erdoğan, arkadaşlarına ve Dünyanın koruyucularına saldırdı. Rus pilotunu öldürdü, ülkesinin güvenini ve itibarını sarstı. Ama bizim pilotumuzun azmi öldürmedi ve tüm Rusya terörle mücadele ediyor'' şeklindeki sözlerine yer verilmiştir. Aynı sayfada yer alan 'Ankara'nın kendini savunan açıklamaları kabul edilmezdi (Dayanılmazdı). İddialar hakkında öncelikle doğru olmayan bizim uçağımızın Türk sınırını ihlal ettiği haberleri yayıldı. Video kaydı ve hayatta kalan pilotun mesajı Ankara'nın suçlu olduğunu ortaya çıkarıyor' ifadelerine yer verilmiştir. Burada gazete görüldüğü üzere yine 'iddialar' ifadesini kullanarak söylenenlere katılmadığını göstermektedir. Yukarıda olduğu gibi gazetenin bu bölümünde de İrina Yarovaya'nın sözlerine (herhangi bir değişiklik yapılmadan) uzun uzadıya yer verilmesi Gazetenin, Yarovaya'nın söylediklerini destekleyici bir söylemi tercih ettiği değerlendirilebilir.

27 Kasım 2015 tarihli Rossiyskoya gazetasında Lavrov: ‘Türkiye kendini zor bir durumun içine sokmada risk alıyor’ başlığıyla Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov’un, Rus uçağının düşürülmesi sonrasında yapmış olduğu açıklamalara ilişkin yaptığı değerlendirmeler haberleştirilmiştir. Gazetede, Lavrov’un Türkiye, Rus savaş uçağı SU-24 vurulduktan sonra, kabul edilebilir sınırı geçtiği ve şimdi kendini zor durumun içine soktuğu sözleri aktarıldıktan sonra, ‘Saldırı emsalsiz saldırgan bir eylem, Türkiye tarafından bu benzeri görülmemiş kışkırtıcı saldırgan eylemin sonucunda ölen askerlerin ailelerine başsağlığı dilemek istiyorum’ şeklindeki sözleri tırnak içinde ve yorum yapılmadan vermiş olmakla birlikte; haberin başlığının, Rus uçağının düşürülmesinde Türkiye’nin büyük bir hata yaptığı yönünde bir mesaj üretilmiştir. Aynı günkü gazete de yer alan bir diğer haberde Suriye Dışişleri Bakanı Velid Muallim’in ‘Türkiye, Suriye Arap Cumhuriyeti’ndeki faaliyet gösteren teröristleri destekliyor. Gerçekten de Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin’in bu Rusya’nın sırtına bir darbe olduğu hakkındaki sözlerinin gerçekliğine katılıyoruz diye konuştu’ şeklinde yayınlanmıştır. Burada da görüldüğü gibi, haberin yapılandırılmasında veya alıntılarının sonunda ‘açıkladı’, ‘vurguladı’, ‘altını çizdi’, ‘belirtti’ gibi, anlamı güçlendiren sözcüklerin kullanılması, bu basın yayın organının olayın aktörlerini desteklediğini, ‘ileri-öne sürdü’, ‘iddia etti’, ‘savundu’ gibi sözcükler ise, söylenenlere katılmadığını veya mesafeli bir tavır sergilediğini göstermektedir.

3.5.7. Izvestia Gazetesi

25 Kasım 2015 tarihli Izvestia gazetesi, Rus Devlet Başkanı Vladimir Putin’in Rus uçağının düşürülmesiyle ilgili yapmış olduğu açıklamalara göndermede bulunarak ‘Putin, Erdoğan’ı olacak sonuçlar için uyardı’ başlığıyla haberi duyurmayı tercih etmiştir. Gazetede ayrıca Putin’in bunun trajik bir olay olduğunu Rusya-Türkiye ilişkileri üzerinde ciddi sonuçları olacağını yönündeki sözlerini aktarmıştır. Gazetenin bu tarz yaklaşımla daha yumuşak bir söylem kullandığı anlaşılmaktadır. Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov’un Rus uçağının düşürülmesiyle ilgili yaptığı açıklama aynı günkü Izvestia’da Lavrov: Türkiye’ye gitmiyor başlığıyla yer bulmuştur. Haber Lavrov’un fotoğrafıyla desteklenirken Lavrov’un Türkiye’ye yapılması gereken ziyareti iptal ettiğini ve vatandaşlarından bu ülkeye gitmemeleri konusunda açıklamaları gazete tarafından haberleştirilmiştir. ‘Bizim uçak Türkiye’yi tehdit etmiyordu’ başlığıyla verilen diğer bir haberde gazetede, Putin’in uçağın düşürülmesiyle ilgili söylemiş olduğu, ‘Rus uçağı ve pilotları Türkiye için hiçbir şekilde tehdit teşkil etmedi. Düşürülen Rus uçağı İŞİD ‘le mücadele ediyordu. Teröristlerle mücadele ediyordu. Uçağın düşürülmesiyle Türk-Rus ilişkileri sonuçları olacak’ şeklinde ifadeleri öne çıkartılmıştır.

26 Kasım 2015 tarihli İzvestia gazetesi, Rus Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov'un meslektaşı Türkiye Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu' ile yaptığı konuşmaya atıfta bulunarak 'uçanın düşürüldüğü yerde İŞİD 'in kontrol merkezi bulunuyor' başlığını kullanmıştır. Gazete, Lavrov'un Türkiye yönetiminin Rus bombardıman uçağı SU-24 düşürülmesi emrini vermesinin nedeni İŞİD 'e destek olmak olduğu yönündeki sözleri aktarıldıktan sonra, Rus uçağının düşürülmesiyle ilgili söylemiş olduğu, 'Türkiye Dışişleri Bakanlığı da teyit etmiştir. Uçağın düşürüldüğü yerde, teröristlerin kontrol merkezi vardır' şeklindeki ifadeleri yer verilmiş ve böylece manşeti bütünleyen bir söylem üretilmiştir.

Aynı sayfada dikkatlere sunulan diğer bir haberde ise, Sergey Lavrov'un Rus uçağının Türkiye tarafından düşülmesiyle ilgili yapmış olduğu açıklamalara göndermede bulunan 'Bakan ziyaretini iptal etti' başlıklı bir habere yer verilmiştir. Haberde ikili Ortak Stratejik Planlama Grubu toplantısında İstanbul'da olacaktı fakat Türk Hava Kuvvetlerinin Rus bombardıman uçağı SU-24'ün düşürülmesinden sonra, Bakan ziyaretini iptal etti ve Ruslara bu ülkeye gezilerini iptal etmesini tavsiye etti şeklinde bilgiler aktarılmıştır. Gazete aynı sayfada ayrıca Rusya Dışişleri Bakanı Lavrov'un sözlerinden 'Türkiye'nin İŞİD ile bölgede yasadışı petrol ticareti yapıyor. Rus uçağının düşürüldüğü yerdeki bölgede, Teröristlerin altyapısı, silah ve mühimmat depoları ve kontrol merkezleri tarafından çevrilmiş durumda.' Şeklinde verilen sözleri Türkiye'yi hedef alacak şekilde kurgulanmıştır. Burada gazete Türkiye'nin 'teröristlerle ticari iş birliği yapan bir devlet' söylemi üretmek istemiştir. Yukarıda olduğu gibi Rus Dışişleri Bakanı Lavrov'un sözlerine herhangi bir değişiklik yapılmadan – uzun bir şekilde yer verilmesi Lavrov'un söylediklerini destekleyici bir söylem tercih ettiğini gösteren veriler olarak değerlendirilebilir.

27 Kasım 2015 tarihli İzvestia gazetesi, Rusya Başbakanı Dimitri Medvedev'in gazetecilere, gündeme ilişkin yapmış olduğu konuşmaya atıfta bulunarak 'Rusya saldırgan Türk eylemine 2 gün sonra cevap verecek' başlığını kullanmıştır. Gazete, başbakanın Türkiye'ye karşı kısıtlayıcı yaptırım olarak ortak yatırım projelerini, Rusya'daki Türk şirketlerinin çalışmalarını etkileyeceği yönündeki sözlerini aktardıktan sonra, Türkiye'ye karşı yürütülecek kısıtlayıcı önlemlerle ilgili söylemiş olduğu, 'Türkiye'ye karşı ekonomik ve insani alanlarda kısıtlayıcı önlemler için önerilerin hazırlanması için iki günlük bir süre var. Türkiye'ye karşı yapılacak kısıtlamalar herhangi bir süreyle sınırlı olmayacak. Çok hızlı bir şekilde ilgili uygun prosedüre geçebilmek için bütün bunların iki günlük bir sürede yapılması gerekir' şeklinde ifadeleri öne çıkartılmıştır. İzvestia'nın Rusya Başbakanı Dimitri Medvedev'in 'Rusya saldırgan Türk eylemlerine 2 gün sonra cevap verecek' cümlesini başlığına taşıması, söz konusu ifadeleri desteklediğinin göstergesi olarak kabul edilebilir.

27 Kasım 2015 yılında çıkan bir başka haberde gazete, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın gündeme ilişkin yaptığı konuşmaya atıfta bulunarak 'Erdoğan S-400'ün kullanılması durumunda başka bir darbeye tehdit ediyor' başlığıyla çıkmıştır. Gazetede Türkiye'nin Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Suriye'deki uçaksavar kompleksinin olası kullanımını saldırganlık olarak adlandırdığı yönündeki sözleri aktarıldıktan sonra Erdoğan, 'Rus uçaksavar füze sistemi S-400'ün kullanımı Türk hava sahası ihlal durumunda saldırganlık eylemi anında misliyle karşılık bulacaktır' şeklindeki ifadeleri ön plana çıkarılmıştır. Aynı sayfada yayınlanan 'Türkiye radikal İslamcı eğilimleri destekliyor' başlıklı haberde Putin'in Türkiye'nin Suriye topraklarında İŞİD'İ desteklediğini ve teröristler tarafından kontrol edilen ucuz petrol tedarik ettiğini bunun bir kez bile medyada ortaya çıkmadığı şeklinde açıklamalara yer verilmiştir. Bu yazının hemen altında yer alan haberde ise hava savunma füze sistemi S-400'ün nakli Türk Hava Kuvvetlerinin vurduğu Rus Bombardıman SU-24'e cevap olduğu haberi öne çıkartılmıştır.

3.5.8. Vedomosti Gazetesi

25 Kasım 2015 tarihinde 'Türkiye Rusya'yı sırtından vurdu' manşetiyle çıkan Vedomosti gazetesi haberin açılımı yaparken ise 'Rusya bu işi sonuçsuz bırakmayacak' şeklinde cümlelerle aktarmıştır. Putin'in konuşmasından alıntı olmasına rağmen tırnak içine alınmadan verilmiş olması, gazetenin söylenenleri desteklediği şeklinde değerlendirilebilir. Yine gazetenin manşetlerine bakıldığında olaya ideolojik ve saldırgan bir anlayışla yaklaştığı anlaşılmaktadır.

Aynı tarihli gazetede öne çıkan diğer bir haber, 'Rusya, Türkiye ile ilişkilerini donduruyor' başlığını taşımaktadır. Haberde, başta turizm olmak üzere pek çok alanda ikili ilişkilere zarar geleceğinden söz edilmiştir. Bir anlamda, gazetede yaşanan gerginliğin ne tür sonuçlar doğuracağı işaret edilmiştir. Genellikle ekonomi alanındaki haberleriyle ön plana çıkan Vedomosti gazetesi, Türkiye ile Rusya arasındaki uçak düşürme krizinde ileride yaşanacak ekonomik sorunlar üzerinde daha fazla durmuştur. Yine aynı tarihindeki bir diğer haberde Türkiye'nin Almanya'dan sonra en büyük Rus gazı tüketicisi konumunda olduğunu Rus gazıyla birlikte başka pek çok alanda ticari ilişkilerin olduğunu ekonomik ilişkilerin bozulması durumunda iki tarafta etkileneceğini haberleştirmiştir.

26 Kasım 2015 tarihli haberde, Düşürülen SU-24 uçağının pilotu Konstantin Murahtin Türkiye'yi suçlayıcı eksenli değerlendirmelerinin yer aldığı haber, 'Kurtulan SU-24 pilotu ani Türk Füzesi darbesini anlattı' başlığıyla duyurulmuştur. Gazete, SU-24 pilotu Konstantin Murahtin'in Türk hava sahasının ihlalinin olasılık dışı olduğunu, Türkiye tarafından sınır ihlali ile ilgili hiçbir uyarı almadığını, eğer F-16 savaş uçakları kendilerini uyarmak

isteselerdi paralel yönde durarak kendilerini gösterebilecekleri yönündeki sözlerini aktardıktan sonra Rus uçağının düşürülmesiyle ilgili söylemiş olduğu, 'Biz görsel olarak dahi gözlemleyemedik anti-füze manevrası yapmaya yetişmek için' şeklindeki ifadeleri öne çıkartılmıştır.

Haberde, düşürülen SU-24 uçağının Rus pilotu Murahtin'in, uçağın düşürüldüğü bölgeyi kendisinin beş parmağı gibi bildiğini. Rus uçağının Türk hava sahasını bir saniye bile ihlal etmediği açıklamaları geniş bir şekilde yer bulmuştur. Haberin gövdesinde Rus pilotunun tamamen kendini iyi hissettiğini ve taburcu olduktan sonra komutanlığına Suriye'deki Lazkiye Rus üssüne terörle mücadele görevlerini tamamlaması için onu bırakmaları için rica edeceği sözleri haberleştirilmiştir. Rus pilotun konuşmaları direk aktarılarak, gerçek olarak kabul edilmesi Türk gazeteleri Sabah ve Hürriyetin tersine Rus gazetesinin olay üzerinden üretmek istedikleri söyleme göre nasıl farklılaştığını burada bir kez daha somut olarak görülebilmektedir.

27 Kasım 2015 tarihinde 'Erdoğan SU-24 için özür dilemeyi reddetti' manşetiyle çıkan Vedomosti gazetesi, Rus SU-24 uçağının düşürülmesiyle ilgili haber, başlığın açılımını da yapan şu cümlelerle aktarmıştır: 'Vladimir Putin, ilişkilerin normalleşmesi şartlarından biri, en üst düzeyde özür olarak adlandırdı' ifadeleriyle gazete, Putin'in sözlerini haberleştirmiştir. 27 Kasım 2015 tarihli Vedomosti gazetesi, Türk Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu'nun yapmış olduğu konuşmaya atıfta bulunarak 'O Türkiye'nin özür dilemesi gerektiğine inanmıyor' başlığını kullanmıştır. Gazetede, Çavuşoğlu'nun Türkiye'nin haklı olduğu bir olay için özür dilemesinin bir nedeni olmadığını şeklindeki sözleri aktarıldıktan sonra 'Biz olayla ilgili başsağlığı dilekelerimizi Moskova'ya dile getirdik' şeklindeki ifadeleri öne çıkarılmıştır.

Aynı tarihli Vedomosti gazetesi 'Türkiye'ye gitmeyin' başlığıyla Rus Dışişleri Bakanının gündeme ilişkin yaptığı açıklamaları haberleştirmiştir. Haberde Dışişleri Bakanlığı Rus vatandaşlarının 'Türkiye'yi ziyaret etmelerden kaçının ülkede bulunan vatandaşlarının da ülkeye dönmelerini öneriyoruz' dedi. (...) şeklinde yorum yapmadan yapılandırılma, bu anlamda nesnel bir habercilik olarak değerlendirilebileceği gibi, Rus Dışişleri Bakanının ifadelerini desteklediği anlamı da çıkarılabilir. 27 Kasım tarihli Vedomosti gazetesinde bir başka haber 'Putin: SU-24 için Türkiye'ye üç talebi formüle etti' başlığıyla Putin'in yapmış olduğu açıklamalar haberleştirilmiştir. Haberde Putin'in vurulan Rus cephe bombardımanı SU-24 için 'Türkiye'nin üç talebi formüle ettiğini bunlar en üst düzeyde özür, tazminat ve sorumluların cezalandırılması için söz olduğu aktarılmıştır. Haberde Putin'in 'Şimdiye kadar Türkiye'nin en yüksek askeri ve siyasi düzeyinde herhangi anlaşılır bir özür duymadık' sözleri haberleştirilmiştir.

Bir diğer haberde Vedomosti gazetesi 'Erdoğan, Suriye'de petrol kaçakçılığı suçlamalarını ispat etmelerini istedi' başlığıyla Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın açıklamaları haberleştirilmiştir. Haberde Putin'in Suriye'de Türkiye petrol kaçakçılığı yapıyor sözlerine karşılık olarak Erdoğan'ın söylediği 'Ayıp size, Türkiye kendi petrol ve gazını nerden alıyor gayet iyi biliniyor. Kim bizi İŞİD 'ten petrol satın alma ile suçluyorsa kendi suçlamalarını kanıtlamaları gerekiyor, kimse iftira atmak zorunda değil' şeklindeki açıklamalarını haberleştirilmiştir.

4. Sonuç

Türkiye'nin Rus savaş uçağını vurmasıyla başlayan gerginliğin her iki ülke basınında nasıl yer aldığı değerlendirilmesini konu alan bu çalışmaya, kuramsal çerçeve ve seçilen yöntem açısından bakıldığında, özellikle Türk gazetelerinin ideolojik duruşlarına göre ve hegemonya mücadelesi içinde üretilen söylemde gerçeğin yeniden üretilme çabasına girildiği söylenebilir. Bu bağlamda Türk gazeteleri arasındaki ideolojik duruşların uluslararası milli mesellerde de kesin olarak birbirlerinden ayrıldığı gözlemlenmektedir.

Her iki ülkenin gazetelerine genel olarak baktığımızda, haber dili ve söylem oluşturulmasında, bilinen (klasik) yollara başvurulduğu görülmektedir. İncelenen Rus gazetelerinin her üçü de diğer tarafı ötekileştirirken; Türk gazetelerinden Sabah ve Yeni Akit gazetesi de aynı şekilde Rus tarafını ötekileştirmiştir. Sözcü ve Cumhuriyet gazetesi ise bu olaya ülkenin bir meselesi olarak görmekten ziyade olaya daha çok AK Parti ile Rusya arasında yaşanan bir gerilim olarak yaklaşmaktadır. Rus gazeteleri, Rus siyasetçilerin Türkiye'yi İŞİD 'e destek veren ülke konumundaki yergi sözcüklerini kesin bir gerçekmiş gibi haber oluşturmuştur. Buna karşılık Yeni Akit, uçak düşürülmesi olayında CHP'yi sorumlu davranmamakla suçlamış, CHP'nin Rusya'dan yana tavır aldığını şeklinde muhalif söylem oluşturmaya çalışmıştır. Yeni Akit ayrıca, Cumhuriyet gazetesini de olaydan sonra yaptığı haberlerle Rus destekçisi olarak görmüş ve ağır ifadelerle suçlamıştır. Türk gazetelerine ayrı ayrı bakıldığında, Sabah ve Yeni Akit gazeteleri olayın başlangıcından itibaren aynı yaklaşımı sergilediği görülmektedir. Hürriyet gazetesinin ise ölçülü (dengeli) bir dil kullandığı gözlenmiştir. Diğer taraftan Sözcü ve Cumhuriyet gazeteleri uçağın düşürülmesinin hemen ertesi günü attıkları manşetler dahi bire bir aynıdır bu iki gazete Rus uçağın düşürülmesinin adeta Türk tarafını suçlu bulmuş ve olayın Türk ekonomisine ve Türkiye'nin dış politikasına ilerleyen dönemlerde büyük zarar vereceği söylemi oluşturmuştur.

Rus gazeteleri Rossiyskaya gazeta, İzvestia ve Vedomosti gazetelerinin üçü de baştan itibaren haberlerinde saldırının Türk-Rus

ilişkileri açısından tarihsel bir hata olduğu, Rusya'nın buna en kısa zamanda çok sert tepkiler vereceği üzerine haberler oluşturulmuştur. Bu üç gazete Rus siyasetçilerin provakatif ve kışkırtıcı söylemlerini yüksek sesle sürekli olarak tekrarlamıştır. Rus gazeteleri yaşanan olayın sorumluluğunun tamamen Türk tarafına ait olduğuna ve bunun bedelinin ödeteleceğine vurgu yapan içerikler üretmiştir. Yine bu gazetelerin üçü de Türkiye'nin bir terör örgütü olan İŞİD' den petrol aldığını haberleştirerek Türkiye'yi terör işbirlikçisi gösterme çabası içinde olmuştur.

Rus gazetelerinin üçü de haberlerinde özellikle Rus lider Putin'in konuşmalarını manşet yaparken, Türk gazetelerinden Hürriyet daha çok olayın oluş nedeni ve sonrasında yaşanan gelişmeleri aktarmış Sabah ve Yeni Akit gazeteleri ise haber manşetlerinin büyük çoğunluğunu Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın demeçleri üzerinden oluşturmuştur. Özellikle Sabah gazetesinin ilk günden itibaren angajman kuralları çerçevesinde Türkiye'nin yapması gerekeni yaptığı söylemlerinin tutarlı bir ısrarcılık sergilediği görülmektedir. Haber kaynaklarında, Sabah'ın ağırlıklı olarak hükümet çevrelerine başvurduğu görülmekle birlikte, kimi durumda, kendi söylemine uygun açıklamaları bulunan dış basından alıntı yapımlar veya yabancı politikacıların söylemine uygun açıklamalarına rastlanmaktadır.

Sabah, Yeni Akit haberlerinde milliyetçi söylemlere sıklıklara yer vermiş, bu söylemleri ise Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın konuşmalarından yapılan alıntılar üzerinden yapmıştır. Fakat Cumhuriyet ve Sözcü gazetesi milliyetçilik söylemlerine yerine iki ülke arasında yakında savaş çıkabileceği yönünde korku ortamı yaratan haberlere yer vermiştir. Bunun yanlış bir politikanın ürünü olduğu izlenimi oluşturmaya çalışmıştır. Hatta Sözcü, kimi haberlerinde savaş kapıda gibi söylemlerle haberler üretmiştir.

Rus gazeteleri olayın ardından geçen 3 günlük süre boyunca Rus hükümetinin söylemlerini desteklerken ve kendi içlerinde ulusal bir birlik oluşturma düşüncesi hâkim olurken, Türk gazetelerine bakıldığında ise Hürriyet gazetesi dışındaki gazetelerin tümü kendi ideolojik duruşlarına göre ve hegemonya mücadelesi doğrultusunda bir söylem üretmiştir. Hatta bu gazeteler Rus uçağının düşürülmesi olayını bırakıp kendi aralarında çekişmeye girmişlerdir. Sonuç olarak Türk jetleri tarafından Rus savaş uçağının düşürülmesi olayı Türk mediasındaki ideolojik tercihler, siyasal yaklaşımla vb. alandaki iktidar seçkinleriyle olan bağlantılardan dolayı ister ülke içinde bir olay olsun ister uluslararası bir sorun olsun farklı şekillerde aktarıldığı görülmektedir.

Kaynakça

- Althusser, L. (2003). *İdeoloji Ve Devletin İdeolojik Aygıtları*, çev. Alp Tümertekin, İstanbul: İthaki Yayınları.
- Anık, C. (2000). *Siyasal İkna*, Ankara: Vadi Yayınları.
- Barthes, R. (1979). *Göstergebilim ilkeleri*, Çev.: Berke Vardar – Mehmet Rıfat, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Barthes, R. (1996). *S/Z*, çev. Sündüz Öztürk Kaser, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Chomsky, N. (1993). *Medya Gerçeği*, çev. Abdullah Yılmaz, İstanbul: Karınca Yayınları.
- Dönmez, İ. H. (2010). İnternet Haberciliğinde Tıklanma Kaygısı ve ‘Kapan’ Manşetler, *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, Aralık 2010, Sayı: 14*, Sayfa: 105-129
- Dursun, Ç. (2001). *TV Haberlerinde İdeoloji*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Erdoğan, İ ve Alemdar, K. (2010). *Öteki Kuram*, Ankara: Erk Yayınları.
- Fiske, J (1996). *İletişim Çalışmalarına Giriş*, çev. Süleyman İrvan, Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları.
- Foucault, M. (1987). *Söylemin Düzeni*, Çev.: Turhan Ilgaz, İstanbul: Hil Yayın.
- Foucault, M. (2001). *Kelimeler ve Şeyler*, Çev.: Mehmet Ali Kılıçbay, Ankara: İmge Kitapevi.
- Foucault, M. (2001). *Yapısalcılık ve Postyapısalcılık*, Çev.: Ümit Umaç – Ali Utku, İstanbul: Birey Yayıncılık.
- Macnamara, J. (2005). Media content analysis: Its uses; benefits and best pratice methodology, *Asia Pacific Relation Journal, 6 (1)*, 1-34.
- Mannheim, K. (2002). *İdeoloji ve Ütopya*, Çev.: Mehmet Okyayüz, Ankara: Epos Yayınları.
- Mardin, Ş. (1992). *Din ve ideoloji*, Ankara: İletişim Yayınları.
- Mardin, Ş. (1992). *İdeoloji*, İstanbul: İletişim Yayınları.

- Mcquail, D. ve Windahl, S. (2010). *İletişim Modelleri*, Çev.: Konca Yumlu, Ankara: İmge Kitapevi Yayınları.
- Özerkan, Ş. (2002). Medya, Dil ve İdeoloji, *İletişim Fakültesi Dergisi*, Cilt 1, Sayı 12
- Smith, P. (2007). *Kültürel Kuram*, Çev. Selime Güzelsarı ve İbrahim Gündoğdu, İstanbul: Babil Yayınları.
- Strauss, L. C. (2012). *Yapısal Antropoloji*, Çev.: Adnan. Kahiloğulları, Ankara: İmge Kitapevi.
- Sussure, F. (1974). *Course in General Linguistics*, Glasgow: Fontana/Colins Yayınları.
- Tokgöz, O. (1981). *Temel Gazetecilik*, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Yaylagül, L. (2014). *Kitle İletişim Kuramları Egemen ve Eleştirel Yaklaşımlar*, Ankara: Dipnot Yayınları.

